

anta Cruz

250

~~C-37-A~~

27-2

FRANCISCO

SANCTI PROGENS

IN INGLETS

CEM ACADEMIA

AD APTO

LIBRARI

A 1757

Programma

1757

1757

250

I

12

Law.

PARADOXA
FRANCISCI
SANCTII BROCENSIS
IN INCLYTA SALMANTI-
CENSI ACADEMIA PRIMA-

RII RHETORICES, GRÆCÆQUE
LINGVÆ DOCTORIS.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini,
Architypographi Regij.
M. D. LXXXII.

FRANCISCO

IN REGIA

ACADEMIA

SCIENTIARUM

ARTIUM ET LITTERARUM

PHILOSOPHICAE

ET POLITICAE

IN URBE

BARCELONENSIS

SEDE

AD

RETIPIENDUM

GRADUM

DOCTORATUS

IN

ARTIBUS

LIBERALIBUS

ANTWERP
In Regia Christophori Plantini
Architropographi Regii
M. D. LXXXII

FRANCISCVS SAN-
CTIVS BROCENSIS VERI-
TATIS INDAGATORI, S. P. D.

NVETERATA querela est, Lector candide, & in Ciceronem, virósque alios doctissimos saepe iactata, eorum qui agrè ferunt quicquam in litteris innouari extra ea, quæ à præceptoribus suis à Primis annis imbiberunt. Quos video non alia potiore ratione niti, quàm ea, quæ ab opificibus solet usurpari: Sic videlicet à suis maioribus accepisse. Quæ ratio in iis tātum, quæ ad orthodoxam nostram fidem spectant, firma & constans esse deberet: cæteris omnibus in rebus ratione, causa, doctrina, non recepta hominum persuasione disputādum. Nec id hoc dico, quòd me aut alicuius autorem profitear nouitatis, aut eos velim defendere, qui nouitatis sese profitentur inuentores. Ego etenim quo potui semper conatu antiquitatis & amator, & inuestigator extiti: vnde factum est, ut cum peruetera doceam, sed inaudita plerisque, rerum nouarum excogitator appeller. Cur, obsecro te, qui nitorem incultis, obscuris lucem, barbaris elegantiam restituit, nouitatis

uitatis crimine sit condemnandus? Cur istis potius non venit in mentem non ita pridem mille quingentas fere glossas ex iure Pontificio esse sublatas, quas hæctenus & vulgus doctorum approbauerat, & multi non parua volumina in illis interpretandis consumpserant? Quo solo argumento possem istorum os facillimè obturare: multa scilicet hæctenus pro veris esse tradita; quæ si acriore censuralimentur, à veritatis commercio sint explodenda. Proinde non abs te peto, Lector candide, vt me vera dicentem aduersus rabulas istos tuearis: noui enim quàm sit eorum curta supellex; noruntque omnes altius Lunam currere, quàm vt canum latratibus possit infestari: Sed vt hæc, quo emittuntur animo, legas, & accipias. Vale.

VNIUS

5

VNIVS VOCIS VNICA
EST SIGNIFICATIO.

SI QVIS primo intuitu nos paradoxon, non veram sententiam, proponere arbitretur, audiat Aristotelem, quem sententiæ nostræ præcipuum facimus adsertorē; qui res natura diuersas vno nomine posse quidem vocari docet, sed per analogiam, id est, comparisonem, vel proportionem. *Homonyma* (inquit) *dicuntur quorum solum nomen commune est, definitio verò natura circa illud nomen alia atq; alia: vt animal quod est homo, & id quod pingitur.* Quo in loco perperam vertit Boëthius, *Æquiuoca dicuntur.* Nam neq. æquiuocum vox Latina est, neque satis ad Aristotelis mētem accommodata. Homonymon enim concors in voce, seu simile in voce significat. Itaq. tolerabilius verteret, *Analogæ dicuntur, &c.* Ego certè, si nominibus barbaris vti liceret; quæ isti vocant æquiuoca, vniuoca nūcuparem: & rursus quæ illis vniuoca, mihi essent æquiuoca. Id quod Aristotelea exempla ostendunt planissimè. Quæ si hebes Dialecticorum acumen considerasset, non inter tot tenebras hætenus versarentur. Nec quisquam mihi iure obiiciet tot temporum curricula, in quibus semper hæc ita tradita sunt, & pro veris habita; nam *possessor male fidei* (vt est apud Iureconsultos) *nunquam potest præscribere.* *Nobis* (inquit D. Augustinus) *quiratione vincimus, frustra consuetudo obiicitur, quasi consuetudo maior sit veritate.* Diuus certè Thomas diligentissimus Aristotelis & veritatis interpret, sæpe aliàs, sed in illo præcipuè Porphyrij, *Siquis*

omnia entia dicat, æquiuocè nuncupabit: æquiuocè, inquit, id est analogicè. Rodolphus Agricola lib. 1. c. 23. *Homonyma* vertit agnominationem. Ego verò quatuor potissimùm rationibus adducor, quibus æquiuoca ista radicitus putem extirpanda.

1. Si voces (vt ait Plato in Cratylo & Aul. Gellius lib. 10. cap. 4. & diuinæ litteræ nos passim docent) natura significant, quonã, obsecro, pacto vno eodemq. nomine diuersæ naturæ nuncupabuntur? Sin autem (vt docet Aristoteles, qui cum Platone non pugnat, modò rectè intelligatur) significant ex instituto (institutum autem seu ad placitum intelligo prudentiũ virorum, qui rerum inspecta natura nomina solent imponere) dementem & insanum impositorem vocum iudicemus oportet, qui mensam & librum vno nomine nominati præceperit.

2. Præterea si essent æquiuoca. i. quæ ex æquo & æqualiter plura significarent, perpetuò nobis esset vtendum adiectiuis nominibus, aut aliqua alia distinctione, qua res inter se differrent. Nec enim satis esset dicere, vidi canem, aut mordet canis, nisi adderes terrenum, cælestem, vel marinum.

3. Adde quòd negligentem & deminutum iudicaremus Aristotelem, si nullam analogiæ regulã tradidisset, quæ ita erat ad syllogismos necessaria, quàm quæ maximè. Sed nullam aliam nobis, præter hanc, præscripsit; necesse est igitur illam sic interpretemur: *Analogia dicuntur, &c.*

4. Postremò me mouent doctissimorum testimonia. Cicero enim lib. vltimo, epist. 17. docet verborũ domicilium in re vna esse proprium, migrationes in alienum multas. Aul. Gell. lib. 11. c. 12. *Chrysippus ait,*
omne

omne verbum ambiguum natura esse, quoniam ex eodem duo vel plura accipi possunt. Diodorus autem, cui Crono cognomen tum fuit, nullum, inquit, verbum est ambiguum, nec quisquam ambiguum dicit aut sentit. Nec aliud dici videri debet, quam quod se dicere sentit is, qui dicit. At cum ego, inquit, aliud sensi, tu aliud accepisti, obscure magis dictum, quam ambiguum videri potest. Ambigui enim verbi natura illa esse debuit, ut qui diceret, duo vel plura diceret: nemo autem duo vel plura dicit, qui sentit vnum dicere. Hæc Gellius. Cæsar Scaliger in calce libri De causis linguæ Latinæ rectè carpit Noniū Marcellum & alios, qui cum De sermonis proprietate libros inscripserunt, multa significatorum monstra vni eidemq. voci designarunt. Tunc subdit: *vnius namq. vocis vna tantum sit significatio propria, ac princeps: cætera aut communes, aut accessoria, aut spuria.* Foreirus Lusitanus super Esaiã multis in locis, sed præcipuè cap. 8. in principio, Ego, inquit, *in hac semper fui sententia, ut non nisi unam habere significationem verba Hebræa existimare.* Valla lib. 6. c. 3. contra Nonium Marcel. sic ait: *Nam quis credat autores vni dictioni tot significata, & quidem pro se quemque noua dare voluisse; tanquam linguam ipsam confundere cuperent?* Vide eodẽ lib. c. 5. 8. 11. 12.

Sed antequam ad exempla transeo, sex præmittendæ sunt regulæ, quibus totum negotium dilucidè explicabitur, & assertio nostra constabitur.

1. Hæc doctrina in nominum & verborum rectis intelligitur: hi enim sunt propria rerum nomina. *Catonis & Catoni* (inquit Aristo.) *non sunt nomina, sed casus nominis: sicut sanabitur & sanabatur, non sunt verba, sed casus verbi.* Frustra igitur mihi obiicies ducis, duces esse nomina & esse verba, ac proinde ambigua:

fic legis, legi, leges: sic vis nomen & verbum: sic auis, quæ volat, & auis datiuus ab auus: sic satis aduerbiū, & à fata satorum: sic canis verbum, & canis nomen, quanquam antiqui, hæc canes, vt hæc vulpes, dixerūt. Sub hac etiam doctrina volo cōprehendi rectos plurales qui aliis singularibus assimilantur: vt prudentia in plurali, cum prudentia æ: sic temperantia, continētia, & alia huiusmodi. Quanquam & his alia commodior potest reddi ratio; quā nomina adiectiua nō facient cum substantiuis ambiguitatem, vtpote quæ sola in oratione sine substantiuo non ponantur. & ita multum differt auditus sermo, ab auditus us; & cēsus homo, à census us; & gustatus cibus, à gustatus us; sic multa pro pœna, & multa virtus, quanuis multa aliqui scribant.

2. Inspicienda est diligenter prima nominum forma & impositio. Nam aliter multa mihi obiicies, etiā in rectis, quæ omnino ambigua videantur: vt ligo, onis, & ligo, as; sic lens pro verme & legumine: frons pro folio, & parte capitis. Cui obiectioni sic respondeo. Antiquitus (teste Sosipatro Charisio, & M. Varro) nullum nomen in duas consonantes desinebat: vnde etiam sæpe legimus hæc sepes, trabes, plebes, fortis. Testimonia lege apud Priscian. lib. 7. Varronis accipe verba ex lib. 9. *Videmus, inquit, ex his verbis trabes, duces, de extrema syllaba, e, litteram exclusam, & ideo in singulari factum esse trabs, dux.* Hæc ille. ego addo: Cū e, vel i, auferitur, si tres remanent consonantes, perit penultima: vt hæc frondes, frons: hæc frontes, frons: hæc lentis, lens: hæc lendes, lens. Non tamen omittenda est Charisij differētia: *Fros* (inquit) *sine n. littera, ne faciat, inquit Plinius, frontis*: citatque bis

bis Varronem sic, *vlmos & populos vnde est fros.* Item, *fros, fœnum, messis.* Ego tamen apud Lucretium fruns & frundes semper inuenio; & ita legendū apud Virgilium & Ouid. Seruius & alij contendunt. At de Ligo (inquis) quomodo te expedies? Inspice, inquit, primam formam ligon, cudon, vdon, harpagon, māgon; nam legimus apud poëtas cudonas, & harpagonas. Sed Latini (vt ait Priscian.) solēt auferre n, his nominibus: vt Plato pro Platon; sic Vangio, Brito, Agamemno; sic harpago, ligo, pro ligon; sic turbo, vel turbon, quod semper facit onis, contra Grammaticorum recentiorum differentiam: nam cū legis turbinis & turbinibus, est ab hic turben: vt ex Cæsare & Plinio disputat Charisius.

3. Nec mihi etiam fraudi sunt varia linguarū idiomata. Sæpe namq. sic cōtinget vt vna voce multa significantur. Lusitani enuntiant VN GRAN RATO. nos item eodem modo: at illi magnum murem significant, nos spacium temporis.

Ergo pro causa Græcus casus est ab ergon; Latinis est coniunctio: & fortasse semper vtrunq. idem est.

Hic seps pro fera Græcum est, & à putredine dicitur; hæc sepes, vnde seps Latinis est vallum.

Græcè mna, vnde mina: Latinis minæ pro interminatione.

Hic axis pro fera, Græcū; pro parte currus, Latinū.

Hic cassis, is, pro rete Latinum: hæc cassis, dis, pro galea Græcum: vnde cassida in accusatiuo.

Pax, Græcis est aduerbium silentij, cū digitus ori apponitur: non admirantis vt docent aliqui. Latinis est quies.

Hic vel hæc calx pro calcaneo, Latinum à calcando:

A 5

do:

do: hæc Calx, vel potius chalc, pro lapide cocto Græcum. Aliter Caper de orthograph. Nam pro materia calcs scribit, pro parte pedis calx.

Fucus pro ape Latinum; fucus vel phucus pro purpura, Græcum.

Gallus cùm est vox Phrygia, fluvium significat, vbi Cybeles sacerdotes (ob id dicti Galli) emasculabantur. Vide Plin. lib. 5. cap. 32. Idem lib. 35. cap. 12. *Samia testa matris Deum sacerdotes, qui Galli vocantur, virilitatem amputant.* Vide Ouid. 4. Fast. ex illo loco: *Cur igitur Gallos, qui se excidere, vocamus, Cùm tantum à Phrygia Gallica distet humus?* Gallos apud Græcos album significat, inde Gallorum gês vocata, quia corporibus albis sint præditi. Vnde Virg. lib. 8. *Æneid. de Gallis: Tumbactea colla Auro innectebant.* Gallus Latinis avis est nota, sed qui Latinè loquuntur solent addere, gallinaceus, propter ambiguitatem. Xenophon in Homonymis.

4. Syllabæ quantitas apud Romanos satis superq̄, distinguebat voces: quod nos, nisi in carmine, non sentimus. Huius generis sunt populus pro arbore prima longa; pro turba, breui. Palus, udis, prima breui: palus, i, prima longa. Uter, tris, prima longa: uter, a, um, prima breui. Labor nomē prima breui; verbum, longa. Colo, as, producit; colo, is, breuiat. Sinus pro gremio, breui; pro vase, longa. Pila lusoria breui, pila pro mortario longa: compilare verò à nullo horū ducitur, sed à Græco, teste Turnebo; nam pileten Æoles furem vocant, Hesiodus philetan. Vide Ios, Scalig. in Festum, compilare.

Plagæ pro funibus illis quibus retia téduntur circa summam & imam partem; aut pro mundi regionibus,

bus, quæ Græcè climata dicuntur, breuiat; pro vulnere producit. Anus, pro vetula, breuiat; pro podice, producit.

Os oris, vnde osculū, producit; os offis breuiat. Teste D. Aug. in lib. de Grāmatica. & l. 7. c. 3. doc. Christ. Lucr. lib. 3. *Exos & exāguis tumidos perfluctuat artus.*

5. Accentus mirè distinguebat ambiguū. nec hīc loquor de ridiculis illis sanè, palàm, porrò. hi enim nec erant apud antiquos ante Quintiliani tēpora, nec poterant amphiboliam parere, vt in prima regula admonuimus, præsertim cūm porrò pro deinde, merè sit Græcum: Sed de aliis secretioribus, & qui nostras aures omnino fugiunt. Aliter enim enuntiabant seps Græcum, aliter seps Latinum; quoniam illud per eta, i. e. longum scribitur Græcè; hoc per epsilō i. e. tenue. Sed hoc illustremus doctorum testimoniis.

Lustra (inquit Festus Pomp.) significant lacunas lutosas, quæ sunt in siluis, aprorum cubilia: à qua similitudine, ij qui in locis abditis, & sordidis ventri & desidia operam dant, dicuntur in lustris vitam agere. At quum eiusdem vocabuli prima syllaba producitur, significat nūc tempus quinquennale, nunc populi lustrationem. illud à luto, hoc à luendo: Adeo (inquit idem) duas habet significationes: nam cūm prima syllaba acuta effertur, idē significat quod accedo: vt cūm dicimus, adeo prætorem: cūm autem secunda, id est quod vsq; eò: non quidem secundum rationem, quia ad præpositio accusatiuis accommodata est, sed vetusta quadam loquendi consuetudine. Vide Festum in vocib. Ergo, muscerda, parret, pone, sagaces, quādo. & Aul. Gelliū lib. 6. c. 14. de quiesco.

Quidam (inquit M. Varro) reprehendūt, quòd pluit, & luit dicamus in præterito & presenti tempore, cūm analogia

analogia sui cuiusque temporis verba debeant discrimina-
re: falluntur, nam est, ac putant, aliter: quod in prateritis
v. dicimus longum luit, pluit: in presenti breue luit pluit.
Ideoque in venditionis lege fundi, ruta casa ita dicimus, vt
v. producamus.

Donatus ad illud Terent. *Filium perduxere, vt vna
esset. i. vt cibum capiat & correptè.* Item ad illud, *vt de
symbolis essemus, melius, inquit, essemus producta e litte-
ra.* Ego in illis locis corruptum existimo Donatū, sed
tamen id quod volumus, ostendit. Cicero in Oratore
perfecto docet inclytus prima breui enunciari, infa-
nus prima longa. De hac re vide pulchrum apud Aul.
Gell. lib. 9. cap. 6.

6. Euphemismos. i. bona ominatio (inquit Deme-
trius Phaler.) est figura quæ odiosas res bonis verbis
edit, & impia itidem facta, piis. Hinc multa dicuntur
in cōtrariam significationem: vt benedicere, pro ma-
ledicere sæpe in sacris litteris: vt 3. Reg: cap. 21. *Bene-
dixit Naboth Deum, & regem.* Iob c. 1. *Nisi in facie be-
nedixerit tibi.* Ibid. c. 2. *Videbis quòd in facie benedicat
tibi.* Ibid. *Benedic Deo, & morere.* Sic sperare pro time-
re: sic potiri hostium, & potitus hostium apud Plau-
tum in Captiuis, pro captiuum esse: sacer pro execrã-
do, &c. Antiqui summo perè obseruabant auguria, sed
illa præcipuè quæ ab hominum ore prodibant, quæ
propriè omiña vocabantur: Hispanè Alfil Toledano.
Cic. 1. de Diuinat. *Neque solum Deorum voces Pytha-
gorei obseruauerunt, sed etiam hominum, quæ vocat omi-
na: quæ maiores nostri quia valere censebant, idcirco om-
nibus rebus agendis QVOD BONVM, FAVSTVM,
FELIX, FORTVNATVM QVE ESSET presaban-
tur. Rebuq; diuinis, quæ publicè fierēt, vt FAVERENT*

LIN-

LINGVIS *imperabatur, &c.* Fauere autem linguis non intelligo idem esse quod tacere, vt multi arbitrātūr, sed bona verba dicere: nam credebant vitari sacra, si quis dura, mala, vel ominosa verba loqueretur. Tibull. lib. 2. eleg. 2. *Dicamus bona verba (venit natalis) ad aras: Quisquis ades lingua vir mulierq̄ faue.* Ouid. 1. Fast. *Prospera lux oritur, linguisq̄ animisq̄ fauete: Nunc dicenda bono sunt bona verba die.* Horat. 3. Carm. *Malè ominatis parcite verbis.* Sed exemplis agamus.

Adoleo & adolesco crescere est, sed in sacris (vt notat Seruius ad illud Virg. 4. Georg. *Pancheis adolefcunt ignibus ara*) incendere & cremare, sed per figuram euphemismon. Nam quia victima & altare verbenis, turre, vino, & extis crescebant & augebantur, dictum est adolefcere pro cremare. vide Festum & Nonium.

Mactare ex eodem omine dictum est pro interficere, cūm propriè sit augere, hoc est magis auctare. vnde mactus, id est magis auctus. Seruius ad illud Virg. *Mactant lectas de more bidentes, verbum sacrorum inquit, per euphemismon, vt adolere.*

Rectè pro nihil, aut non, aut malè. Terent. Heaut. *tum quod dem ei recte est, nam nihil esse mihi religio est dicere.* Idem Eun. *Nunquid vis? C. rectè, id est non. vel nihil.* Plaut. Aflinar. *Hæc rectè qua tu in nos dicis, aurū atque argentum merum est.*

Sacer dicunt esse nomen medium: vt Græcis Anathema; & nunc in bonam, nunc in malam partem accipi. Sed quid sit homo sacer, vel Anathema, ab antiquissima historia petendum, quam narrat Io. Zetzes histor. 23. Chiliad. 5. Cuius carmina sic vertebam:

Catharma

*Catharma quondam tale purgamen fuit
 Si pestis, aut fames, vel alia calamitas
 Vexaret urbem ira Deorum percitam,
 Ad victimam deformis ante omnes homo
 Purgamen atque pharmacus ductus fuit.
 Cùm ventum ad aram est, caseum, ficus, ador
 Ipsi in manum dabant: deinde septies
 Pudenda scillis verberabant victima,
 Caprifico, & aliis surculis agrestibus.
 Agrestiumq; urebant ramis arborum
 Deuota membra: tum sacrum cinerem grauis
 Leuamen urbis ventilabant in mare.*

Hæc ille atque alia: citatq; testem Lycophronem & Hipponactem. Idem Chiliada 8. histor. 239. cineres spargi solitos addit per totam ciuitatem. Suidas præterea in dictione Peripsema, addit dicere solitos ciues ad huiusmodi anathemata: *Purgamen pro nobis esto, salus, & redemptio.*

Huiusmodi sacrificium Hebræis vocabatur Azazel. i. caper emissarius: de quo Leuit. cap. 16. ab Ez. i. caper, & Azal. i. abiit. Græcis Apotropæon, siue Apopompæon, id est malorum depulsio. Dicebatur etiam propriè Anathema. Itaque Sacer apud Latinos idem est quod anathema Græcis, & ita per euphemismon pro execrando accipitur. Quâquam Monachus Menesius, qui de accentibus scripsit, aliter quæstionem soluit: contendit enim in sacris Bibliis duo esse nomina Anáthema, & Anathéma: & illud cum accentu in antepenultima & cum epsilo in penultima semper accipi in malam partem pro execrando: at cum accentu

cētū in penultima, & eta, i. e longo, semper accipi pro donatio, vel re templis dicata. Ego scripturam quidē in Bibliis Græcis sic reperiri animaduerti, sed quomodo ab eodem verbo *anatheina* duo ducantur nomina contrariæ significationis non video. Vnum semper nomē est anathema siue anathéma, vt sacer apud Latinos. Quid est igitur illud tam crebrò in Cōciliis repetitum, *Anathema sit?* Respondeo primū posse dici per Euphemismon: vt benedicere, pro maledicere: quasi dicat: Anathema sit, id est, sit benedictus. Quia viros sanctos non decet maledicere. Deinde respondeo, posse etiam intelligi iuxta propriam & genuinā nominis notionem: Anathema sit, id est, sit peccatum pro toto populo, sit deuotio, ferat omnia populi peccata. Ita D. Paulus ad Rom. 9. optabat esse anathema post Christum pro fratribus, id est, se deuouere & hostiam fieri à Christo. i. post Christum. quia Christus fuit pro nobis hostia, & factus est pro nobis peccatū, cū peccatum non haberet: Et verè languores nostros ipse tulit, & dolores nostros ipse portauit. Festus in voce Sacer, mihi non placet, aut eius verba corrupta leguntur. Illud verò Virgilij; *auri sacra fames*: alia res est. Nam Græci *ieron.* i. sacrum pro magno solent vsurpare. vnde os sacrum. i. magnum: & morbus sacer. i. magnus vel comitalis. Ita Plutarchus de industria animalium. Vnde Adag. *sacram ancoram soluere* i. magnam.

Alter, in auguriis dicebant pro non bono, vt ait Festus in dictione Altera auis. Et in senatu dicebat consul: *Qui hoc sentitis, huc trāsīte: qui alia omnia, illuc.* i. qui negatis, vel dissentitis. Cic. lib. 1. epist. De tribus legatis, frequentes iere in alia omnia. i. dissensere. &

lib.

lib. 10, Eum senatus reliquit, & in alia omnia discessit. Vide Suidam in voce Eumenides: & Callias.

DE ANALOGIA SIGNIFICATIONVM.

His regulis præmissis, ad analogiam significationum transeamus.

Ius iuris propriè significat diarium, siue portionem victus. Antiqui enim (vt inquit Valer. Maxim. lib. 2.) ad eum erant continentiaè attentissimi, vt frequentior apud eos pultis vsus, quàm panis esset. Plin. lib. 18. cap. 8. Pulte autem, non pane vixisse longo tempore Romanos manifestum, quoniam inde & pulmentaria hodie quoque dicuntur. Non itaque vescabantur carnibus, sed oleribus aut pultibus, totumq. edulium ius vocabant. Horat. 2. Serm. *Est operæpretium duplicis cognoscere iuris Naturam.* Huius autem iuris in conuiuio pares dabantur vnicuique partes: vnde Homerus, conuiuium æquale ferè semper nominat. Vocabantur verò Duplicari (vt ait Varro) quibus in conuiuio ob virtutem duplicia vt darentur cibaria fuit institutum. Cuius rei etiam in sacris Bibliis fit mentio. Nam Genes. cap. 43. maior portio data est Beniamino, quàm cæterorum cuiuslibet. Itaq. propriè ius est quod Hispanè dicimus Quiñon, parte, porcion, ordinario. Græcis est Chœnix, id est, dimensum (vt vocauit Terentius) Hebræis est Man. à verbo maná, id est diuisit vel numerauit. Nam vbi legitur Daniel. cap. 1. *Et constituit illis rex annonam per singulos dies de cibis suis:* Hebraicè legitur maná. Hinc igitur metaphoricè ius vocatur munus illud quod suum cuique tribuit.

Vertex

Vertex (inquit Fabius lib. 8. cap. 2.) est contorta in se aqua, vel quicquid aliud simile vertitur: inde propter fluxum capillorum pars est summa capitis. & ex hoc, quod est in montibus eminentissimū. Valla lib. 6. cap. 11. Rectè (inquit) dixeris hæc omnia vertices, propriè tamen vnde initium est. Quare nemini debet mirum videri, cur interdum vna vox plura significet. Hæc illi. ego tamen magis assentior Charisio lib. 1. Vertex (inquit) à vertendo, vortex à vorando: & vult Plinius verticem immanem vim impetus habere: vt *ingens à vertice pontus*: vorticem verò circumactionē vndæ esse: vt, *Et rapidus vorat æquore vortex*. Caper Grammaticus: Vortex fluminis est, vertex capitis.

Tempus, vt Varro scribit, est mundi interuallū & motus diuisum in partes aliquot, ab Solis & Lunæ cursu, à quorum tenore temperato tempus dictū est. Tempora in capite, Hispan. *las sienes*, ob id dicta putant, quòd ab iis indicia petamus senectutis. Posuit enim natura in multis animantibus ætatis signa: vt veterinis & ouibus in dentibus, ceruis in cornibus: sic homines in temporibus gerunt ætatem. Vnde Homerus senes vocat *Poliocrotaphos*, id est, canorū temporum, quia plurimum inde canis incipiunt. Nā priora capitis humiditatis pituitæque plus habent, quàm posteriora. Virg. 5. *Æneid. Emula nec dum Temporibus geminis canebat sparsa senectus*. Vide Alex. Aphrodis. problemata: & Columellam lib. 6. cap. 29.

Nepos (inquit Charisius) significat & certū cognationis gradum, & rei auræ consumptorem. Mihi tantum significat filiorum filium. Romani pueri patris tradebantur erudiendi, & castigandi: vnde prouerbum; *Nec sis patruus mihi*. Quia patruus, etiā si amēt,
B
nesciunt

nesciunt ad peccata conuiuere. Aui contrà impotentius amant, omnia indulgent, castigare nesciunt. Inde nepotes euadunt perditissimi. Aristoteles 3. Ethic. in calce intemperantiam vocat *Acolasiam*, id est incastigationem; & acolasti dicuntur incastigati. Tales igitur sunt nepotes. Inuenio & apud Græcos Nepodes vocari nepotes, quasi sine pede, hoc est fundamēto: quia filiis fundamentum rei familiaris non erunt: dilapidant enim rem familiarem. Qui deducunt à nepa, i. scorpione, quia filios deuorat, mihi non placent.

Tollere liberos, tollere onera, tollere in crucē, tollere aliquem è medio vel è vita, semper est subleuare. Sed tollere pro educare vel habere filios, ex antiqua consuetudine petendum. Antiquitus pueri recenter nati terram primùm omnium tangebant, tanquā rerum omnium parētem. autore est Plinius in proœmio lib. 7. Tertulliani verba sunt: *Dum prima etiam constitutio infantis super terram statim Edæe sacrum est. Sapientia. c. 7. Et ego natus accepi communem aërem, & in similitur factam decidi terram.* Sic positum infantem patres solebant statim alleuare: qui autem non tollebatur, vt abdicatus & proiectitius habebatur, idque inauspicatū habebatur. Papinius vltima filua deplorat seruulum immatura morte surreptū, sed antè donatum libertate, hæc addens: *Mens ille, meus, tellure cadentem Excepi.* vide Turneb. lib. 22. c. 11. & lib. 4. c. 15. D. August. lib. 4. de Ciuit. Dei. c. 11. *Ipsæ lenet de terra, & vocetur dea Lenana.*

Cernere (inquiunt) est videre, est pugnare, & cernere hæreditatem, est adire hæreditatem. Non ita est: nam propriè cernere est separare furfures à farina. i. cribrare: Hispanè, *cerner*. Plin. lib. 18 c. 11. *Posteaq;*
gypsi

*gypsi pars quarta inspargitur, atq; vt cohaeserit, farinario cribro subcernunt, quae in eo remansit, exceptitia appellatur, & grandissima est: rursus quae transit, arctiore cernitur, & secundaria vocatur. Hæc Plinius. Cùm igitur cernere sit propriè separare furfures à farina, nõ malè pro discernere, & discriminare cœpit accipi: deinde etiam pro dimicare, quia olim lites omnes & præcipuè de terminis agrorum ferro decernebãtur. Et Stobæus sermone 8. ex libro De moribus gætium Nicolai hæc refert. *Umbrici cùm controuersias inter se habēt, pugnant armati, sicut in bello, & qui suos aduersarios interemerint, iustiore causam habuisse videntur.* Vnde Ennius apud Ciceronem: *Ferro, nõ auro vitam cernamus utriq;* Et Virgil. 12. *Æneid. Inter se coisse viros, decernere ferro.* Sic enim legit Faërnus ex antiquis codicib. Postremò, cùm ait Vlpianus: *Titius hæres esto, cernitoq; in diebus centum proximis, quibus scieris, poterisq;: nisi ita creueris, ex hæres esto:* Cernere pro deliberare accipitur: Nam *cretio* est certorum dierum spacium, quod datur instituto hæredi ad deliberandum vtum expediat ei adire hæreditatē, necne. Varro. lib. 5. dum huius verbi etymon conatur indagare, tres significationes sic ad vnam reducit: *Dictum cerno à creo, id est, à creando, ab eo quod cùm quid creatum est, tum deniq; videtur. Hinc fines capillorum discreti, quod finis videtur discrimen. Cernito in testamento, id est, facito, videãt te esse hæredem, &c.* Hic Varro mihi non magnoperè placet, sed tamen quod volumus efficit. Ego certè multo antè docui, quod postea Iosepho Scaligero placere animaduerti, cerno à *crino* Græco deduci, id est, iudico: Vnde crimen, de quo iudicatur, & crines qui discernuntur.*

Opus (si carnificibus linguæ Latinæ, id est, Grammaticis credas) in mille munia distrahitur; nūc enim substantiuè indeclinabile, nunc adiectiuè indeclinabile accipiunt, & omnibus ferè casibus iungi posse asseuerant: quin etiam sunt qui, opus habeo, pro necesse est mihi, dicant. Ego hæc omnia puto deliramenta. Nam nec opus sumitur pro necesse est, nec aliud vnquam significat, quàm hoc nomen opus, operis: vt opera nostra, opera regis. Nā cūm dicis: libri sunt mihi opus, significas, libros esse mihi omnia. Hispanè, *el todo*: cūm autem dicis: opus est mihi libris, dicis, totum negotium esse mihi in libris: sic opus est facto. i. negotium & difficultas, siue vsus est in facto. Sic Virg. *Nunc viribus vsus*. i. nunc est vsus, opus, negotium, & tota vis in viribus. Hoc melius intelligetur, si addas adiectiuum: Horat. lib. 1. *carm. Sunt quibus vnum opus est intacta Palladis urbem carmine perpetuo celebrare.* Virg. 6. *Æneid. Hoc opus, hic labor est.* Cūm additur genitiuus, longè alia res est, quàm Grammatici putāt. Ouid. *Non minor est virtus, quàm querere, parta tueri; Casus inest illic, hic erit artis opus*. i. in hac parte totum est negotium artis. Propert. lib. 2. *eleg. 10. Magni nūc erit oris opus*. i. negotium & labor. Græci dicunt: *ergon enreîn*, Cicero vertit, difficile est inuenire.

Volo, as, & volo is, valdè diuersa videntur. Sed accipe M. Varronis verba ex lib. 5. ling. Lat. *Volo à voluntate dictum, & à volatu, quòd animus ita est, vt puncto tēporis peruolet, quòd volt.* Idem lib. 8. *Fit enim vt rectus nonnūquā sit ambiguus. Vt in hoc verbo volo, quod id duo significat, vnū à voluntate, alterū à volādo: itaq; à volo intelligimus volare & velle.* Hæc verba sunt obiectio cōtra Varronē, quorū respōsio Varroniana desideratur.

Puto

Puto as, propriè est purum facere (vt ait Varro) Hisp. *podar*, ideò antiqui purum putum appellabant. Vnde disputatio & computatio, & putator, qui arbores puras facit. Ideò ratio putari dicitur, in qua summa fit pura. Sic is sermo, in quo pura disponuntur verba, ne sit confusus, atq. vt diluceat, dicitur disputare. Hæc ferè Varro. Hinc igitur apta est translatio ad cogitationem, cum in dubiis sententiis amputamus superflua, & vnã seligimus, quam sequamur.

Vas vadis, & vas vasis quantum differant, notũ est. Sed vas pro sponse, antiquitus erat, hic vadis à vadendo. i. eundo, quia qui vades dabat, vadere ei in urbem erat necesse. Horat. satyr. 1. *Ille datis vadibus, qui rure extractus in urbem est, solos felices viuentes clamat in urbe*: postea verò ex vadis seu vades factum est vas. At vas pro poculo antiquè vasum dicebatur: vnde vasculum & vasa in plurali. Nonius Marcel. in illo Ciceronis lib. 3. offic. *Vas factus est alter*, notat vas positum pro vades. Ac nescio an alibi reperiaturs vas in recto pro sponse.

Flamen masculinè sacerdotem significat, & neutraliter flatum ventorum; sed pro flatu an in recto reperiaturs, dubito: in plurali tritum est flamina, & aliquando in sexto casu singulari flamine. Citatur in recto singulari ex Arato Ciceronis: *Inferior paulò est Aries, & flamen ad Austri inclinatio*: sed legendum est: *flamina ad Austri*. Quid si potius hic flamen pro sacerdote scribendum sit duplici m; nam vt Dionysius Halicarn. ait, diciturs à flammeo. i. linteo rubro: non à flamine, vt aiunt Grammatici.

Pecus udis, & pecus oris, sic distinguunt Grammatici: *Vna sola pecus inficit omne pecus*. ipsi magis ad pecudes

cudes ablegandi. Sospiter Charisius lib. 1. *Alia autem quannus plurali numero per omnes casus declinētur, nominatiuum tamen singularem, vocatiuumq̄, non habent: ut dapes, preces, procures, pecudes, fruges, fauces, vices, &c.* Itaque aut caret recto, quod ait Charisius, aut rectum erit, hæc pecudes, is.

Appello as, & appello is, apud antiquos non differant. Nam appellare erat idem quod applicare: vt, appellare ad molem nauiculam. Postea factum est, vt pro imponere nomen sit paululum immutatum: vt appellatus Aphricanus: ex Nonio. Et appellare senatum, appellare consules, quasi appellare ad maiorem potestatem videri dictum potest: nam dicitur etiam: appellare Tribunos, & appellare ad Tribunos.

Posis (vt aliquid quoque de Græcis attingamus) varia videtur significare: nam pro potione siue haustu sæpissimè accipitur, & non raro pro marito. Sed à potione ad maritum fit elegans translatio. Nam quemadmodum terra potioni siue aquæ mista arborum & feminum redditur fecunda generatrix: ita feminæ mixtus vir procreandorum liberorum esse causa intelligitur. Hanc Græcam vocem Virgilium habuisse ante oculos crediderim, cum 2. Georgic. hæc scripsit: *Vere tument terræ, & genitalia semina poscunt. Tum pater omnipotens fœcundis imbribus æther Coniugis in gremiū læta descendit, & omnes Magnus alit, magno commistus corpore, fœtus.* Huc refer illud Iuuenalis Saty. 10. *Quot longa viros exorbeat vno Maura die.*

Cælum pro mundo & instrumento cælandi dicunt accipi, sed manifesto errore, nam cælum pro mundo seu æthere cum æ, debet scribi, quicquid dicat Aldus & alij multi. Nam à Græco *Koilon*, id est, concauum deducitur

deducitur: & id videntur verba Varronis, licet corrupta, sentire. Quæ sic legit, & emendauit Ios. Scalig. *Quare à cauo canea, & caulle: & conuallis, cauata vallis, & cauedium: vt cauum sit ortum, vnde omnia apud Hesiodum à caho: à cauo cœlum.* Hinc locum Plinij restituo lib. 2. ca. 4. *Cœlum quidem haud dubiè cauati argumento diximus, vt interpretatur M. Varro.* legitur cœlati, pro quo supposui cauati. Sed nemo est iã mediocriter eruditus qui pro mundo non scribat cœlũ, pro instrumento cælum.

Res, multa videtur significare: Vnde Aufonius in monosyllabis quærit: *Imperium, litem, venerem cur una notet res?* Respondeo, Res, negotiũ, & apud Græcos *Chréma*, *pragma* esse nomina quæ vocant Dialectici transcendentia, quibus omnia subiiciantur. Sed tamen significati variatio ex adiunctis dependet. Pro imperio sumpsit Virgilius in illo. *Postquã res Asia, &c.* Pro lite Horat. lib. 1. Saty. *Dubius sum quid faciam, tene relinquam, an rem?* pro venere passim apud Comicos: vt Terent. *Postquam sensit me tecum rem habere.* Sumitur & pro multis aliis rebus, sed eadem est significatio. Sed iã aliqua de particulis (quas indeclinabiles vocant) addamus: nec de omnibus, sed quæ præcipuæ videantur.

Cum, præpositio, & aduerbium temporis dicitur: sed magno cum errore. Nam cum tẽpus significatur, non Cum, sed quum aut quum, debet scribi, antiquitus semper Quom. Hæc Victorinus de orthographia.

Vt, dicunt accipi pro Quauis, sed id imperitè docetur. Nam Vt semper & vbique similitudinis est particula, vt ostendemus. Quũ videtur accipi pro quauis, deest Esto, fac, da. Ouid. *Protinus vt redeas, facta*

videbor anus. i. fac vt, esto vt, protinus venias. Cicero 2. Fin. Esto fecerit, si ita vis. i. esto vt fecerit. Horat. Sat. 6. lib. 1. Namque esto, populus Leuino mallet honorē, quam Decio mandare. Quintil. lib. 12. c. 1. Da nunc vt crimine manifesto prematur dux bonus.

Vt, dicunt accipi pro Vtinam: Terent. Adelph. *Vt Syre te magnus perdat Iupiter. Catullus in Coma: Iupiter, vt Chalybum omne genus pereat. Horat. 2. Serm. Iupiter, vt pereat positum rubigine ferrum. Sed in his & aliis quis non videt deesse Oro, precor, quæso? Vt in illo Liuij lib. 1. Iupiter pater, si est fas hunc Numam, Pompilium regnare, vt tua signa nobis certa, ac clara sint. Terent. Andr. Deos quæso, vt sit superstes. Cic. 2. Catil. Deos immortales precari, venerari, atque implorare debemus, vt urbem defendant.*

Vt, dicunt negare post verba timoris; quod monstrum ita vulgare est, vt doctis etiã imposuerit. Nam Lambinus, in illo Horat. lib. 1. Satyr. 3. *Nam vt ferula cedas meritum maiora subire verbera non vereor:* frustra fudat, & nihil explicat. Nec intelligit, Vt, significare, quemadmodum, vel quomodo, vt si dicas: Litteras ad te misi, vereor vt reddantur. Et post verba timoris solere apponi has particulas, quemadmodum, vel quomodo, in significatione Vt, tritum est, & peruulgatū. Cic. in lib. 11. epist. 10. *Timeo, quemadmodum hæc explicari possint.* Et cum aliis verbis: Cic. pro Rosc. *Postulatio breuis, &, quomodo mihi persuadeo, aliquanto æquior.* Idem pro Quint. *Quem, quomodo nunc intēdit, ne viuum quidem tunc putabant.* Idem Att. *Nam, quomodo nunc est, pedem vbi ponat in suo non habet. i. vt nūc est. Qui docēt Vt negare post verba timoris, quid dicent, si post Vt, sequatur negatio? Cic. pro Marcel. Vereor,*

reor, vt hoc quod dicam, non perinde intelligi auditu possit, atque ego ipse cogitans sentio. Quem locum quia conatur peruertere Lambinus, alios adiugam. Cic. 2. De leg. Quocirca vereor committere, vt non bene prouisa principia ponantur. Idem 2. Tusc. Et tamen veremur, vt hoc quod à tam multis, & tot locis perferatur, natura non patiatur. Idem Att. lib. 7. Si manet vereor vt exercitum firimum habere non possit. Quintil. lib. 8. c. 3. Oppido, quo sunt vsi paulum tempore nostro superiores, vereor, vt non iam ferat quisquam. Cæsar lib. 5. Gal. cap. 12. Veritus, si ex hybernis fuga similem profectiorem fecisset, vt hostium impetum sustinere non posset. Quem locum peruertere conatur Aldus à Grammaticis deceptus. Plaut. Bacch. 16. Metuo, vt hodie ne possim emolirier. Ne pro non dicebant antiqui, vt sæpe Terentius. In omnibus his locis, imò & semper, particula Vt, accipitur pro quomodo vel quemadmodum: vt cum dicimus: Oro te, vt perficias, id est, ita te oro vt perficias. Hoc fortasse durum videbitur iis, qui Latinam linguam ignorant, & aliter sunt imbuti: nos tamen hæc latius alibi disputauimus.

Ne, post verba timoris inculcant isti mutare significationem: quid hi dicent mihi, si post Ne, sequatur alia negatio? Cic. Att. lib. 9. Sed timeo ne non impetrem. ibid. lib. 5. Vnum vereor, ne senatus propter urbanarum rerum metum Pompeium nolit dimittere. Ibid. lib. 14. Vereor ne nihil habuerit. Idem lib. 10. fam. Non enim vereor, ne non scribendo te expleam. Ibid. lib. 6. Quibus litteris intellexi, te vereri, ne superiores mihi redditæ non essent. Sed in his & similib. Ne non est Vt, vel quomodo, vel quemadmodum. Harum verò particularum vsum sic explico: Si timemus

fugienda, dicemus, timeo ne; si verò cupita & optata, dicimus, timeo vt, vel ne non: vt, timeo ne pater veniat; quia nolo patrem venire: timeo vt pater veniat, quia illum venire defidero. Sic loquuntur qui Latinè sciunt. Itaq; Ne semper prohibet, dum longa est: vt ne facias, ne dixeris: si verò postponatur & breuietur, alia vox erit, non eadem; vt, credísne, dubitásne? Næ verò cum diphthongo Græca vox est, & significat certè.

Vel, in varias significationes distrahitur. Virgil. *Vel Priamo miseranda manus*. Donatus accipit pro etiam; Budæus in commentariis pro Nam; alij pro saltem. Ego dico deesse alterum vel: nam hæc particula sola poni non potest. Terent. Eun. *Hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario fac tradas*. tolle hinc duo vel, & videbitur alia significatio. Cic. Q. Fratri: *Sunt ista quidem vel magna, vel potius maxima*. tolle secundum membrum. Terent. Phorm. *Sumeret vel fœnore, vel alio modo*. Persius: *Vel duo, vel*. Sed hæc satis erūt ad reliqua, quæ multa supersunt, intelligenda.

Quum hæc scriberem, ecce tandem quidam mihi obiecit: In nominibus propriis me obtinere non posse, quin ambiguitas, siue, vt Barbari vocant, æquiuocatio reperiat. Petrus siquidem & Paulus in hunc & in illum propriè & ex equo possunt cadere. Cui ego respondebam, Cicero, aut Tullius non esse nomina integra, sed partes nominis. Nomen integrum est, Marcus Tullius Cicero: cuius frater Quintus Tullius Cicero vocabatur. Sed quum ambiguitas non timetur, parte nominis contenti sumus: vt Cicero dixit. Noui ego Salmanticæ fratres tres generosos

rosos qui Antonij vocabantur, sed cum hac distinctione, Maior, Secundus, Tertius. Duo nunc viui-
mus Salmanticae litteris humanioribus praefecti, ma-
gister vterque, Franciscus vterque, Sanctius vterque,
primariae cathedrae rector vterque, Integrum itaque
meum nomen est, Magister Franciscus Sanctius Bro-
censis Rhetorices primariae cathedrae Salmantinae
praefectus. Vale.

FRANCISCVS SANCTIVS
BROCENSIS AUDITORI-
BUS SVIS S.

VVM multa haecenus in vulgus ediderim,
reuerentia Hispania matris impeditus sum,
ne inter illa & hoc documentum de abusu La-
tine loquendi insererem: ne videlicet nomen
Barbara, quod fortasse immerito apud exteras nationes
acquisiuit, hoc etiam peccato pro palato confirmaretur.
Quis enim iam doctorum Latine loquitur, praecipue apud
Italos, postquam Petrum Bembum Latinae linguae instau-
ratorem Latine loquentes audiuit execrantem? Sed tan-
ta est stultorum hominum & praecipue ludimagistrorum
peruersitas, ut quo magis admoneantur, eo diutius in im-
bibita opinione perseuerent. Quare mihi temperare non
potui, quoniam illi mihi tam crebro stomachum moue-
runt, quin etiam cum Hispania nostra nota, qua in hoc tam
crasso errore diutius occupetur, hanc assertionem in vul-
gus comprobata mitterem. Hoc idem iam ante me asse-
ruit Ferdinandus Pintianus Graece & Latine impense
doctus. Hieronymus certe Orosius si se loquentia omnino
tradidisset,

tradidisset, non exculta illa & numerosa oratione tanto-
perè valuisset. Nihil est enim quod ita repugnet limatae
orationi, quam illa extemporalis loquendi profluvies.
*Quare vos, Auditores carissimi, experto doctore creden-
tes stilum diligenter exercete, verbaq; Latina passim ef-
futientes communi sensu carere affirmare ne dubitetis.
Valete.*

LATINE LOQUI CORRUMPIT
IPSAM LATINITATEM.

Obiectio prima.

VSVS & experientia dominantur in artibus: nec
vlla est disciplina in qua non peccādo discatur.
Nam vbi quid perperam administratum cesserit im-
prosperè, vitatur quod fefellerat, illuminatq; rectam
viam docentis magisterium. Hęc Columella lib. i. c. i

Responsio.

VErè & sapienter Columella, si de artibus loqua-
ris: sed Latinè loquendi nulla est ars. Hoc enim
obseruatione rerum innumerabilium constat. Gram-
matica, Musica, Rhetorica, & similes errando addif-
cuntur: sed, vt inquit Fabius lib. i. c. 6. Aliud est La-
tinè loqui, aliud Grammaticè loqui. Quasi dicas: Li-
bris opus habeo; Adhibeo tibi fidem; crimen læsæ
maiestatis; ille tenetur hoc facere; ego amo Deum:
Grammaticè quidem dicas, Latinè non dicas. Nec e-
nim satis est Latinas quærere dictiones, delectus ad-
hibendus est in verborum cōiunctione, quem isti lo-
cutuleij miris modis dilacerant. Non enim quicquid
Latinum est, statim Latinè dicetur: Habere orationē
dicimus, non facere; verba facere, non agere: agere
gratias,

gratias, non facere; fer opem dicimus, da opem non dicimus: dare verba vsitatum est; tradere, seu præbere verba inauditum. Quid dicam de illis, qui sibi docti videntur, & passim habentur? Quidam enim ex illis scripsit: Vigilant milites in monte, pro speculatur de monte: tentat frangere aciem, pro conatur aciem perrumpere; dimisit suos milites, pro dimisit copias, seu exercitum; impediuit comneatum, pro interclusit; victu carebat Cæsar, pro re frumentaria; duxit vineas, pro egit; primi in consilio, pro consilij principes; reportarunt prædas, pro egerunt; milites monuit, pro hortatus est; signum fecit, pro signum dedit; renouauit prælium, pro restituit, aut redintegrauit; acie ordinauit, pro instruxit; redierunt milites, pro receperunt se; misit ad succurrendum, pro misit subsidio; fecerunt vim, pro impetum fecerunt; magnis viis contendit, pro magnis itineribus; perdidit opportunitatem, pro amisit occasionem: Sic itaque loquuntur qui linguam, non stilum exercent.

Obiectio secunda.

Propter crebras in variis disciplinis disputationes Latino sermone assidue loquendum.

Responsio.

Serias & graues disputationes litteris, non ventis debere mandari quis est qui ignoret, nisi clamorosus disputator, aut cerebrosus vociferator? An ideò semper assuescendum est loquelæ, vt postea dicamus, noleitas, voleitas, & per modum præteritionis, dico quodd, & nota quòd Pappa habet aures? Quòd si talis vrgeat necessitas, qui Latine scripserit, blaterones superabit.

Obiectio tertia.

SI quis linguam Gallicam assequi studeat, optime illam

illam cum Gallis loquendo comparabit.

Responsio.

Dissimile admodum est linguarum aliquam cum Latina, quæ iam nulla est, comparare. Si vlla esset natio quæ purè Latinè loqueretur, nō dubito quin apud illos Latina facilitas loquēdi perdisceretur. Sed nunc soli sunt libri ad quos recurrendum est, si purè Latinè scribere velimus. Idem esto iudicium de Græca, vel Hebræa lingua, quas non vt loquamur, sed vt intelligamus addiscimus.

Obiectio quarta.

Non desinunt isti onocrotali subinde obiicere, seu verus obganire: moris esse vt infantes paruuli papas, mamas, tayras balbutiant, qui tamen postea in melius corrigantur.

Responsio.

Nemo sanæ mentis tale consilium probabit, vt ineptæ nutrices doceant, quæ postea sint dedocenda. Ego certè, qui plurimos liberos iustuli, nunquam id sum passus, qui Quintiliano autore didicerim, non assuetendum puerum sermoni, qui dediscendus sit. Quid quòd optima eodem labore, aut fortasse facilius edocentur.

Obiectio quinta.

SI Latinè loqui non esset laudabile, non ita passim ab omnibus commendaretur: Et omnes Academia legibus sanxerunt, vt & Latinè legatur, & disputetur.

Responsio.

Quasi verò quidquam tam sit valde, quàm nihil sapere, vulgare: vt præclarè 2. de Diuinatione scripsit Cicero. Sed quoniam tu mihi stultorum tur-
bam

bam obiicis, qui Latinè loquentes colūt & admirantur: ego tibi contrà doctissimorum iudicium & consensum opponam, qui huiusmodi pestem, siue loquentiam auersantur.

CICERO LIB. II. DE ORATORE,
de exercitatione agens, sic inquit.

Sed plerique in hoc vocem modo, neq. eam scienter, & vires exercent suas, & linguæ celeritatem incitant, verborumque frequentia delectantur. In quo fallit eos quod audierint: Dicendo, homines vt dicant, efficere solere. Verè enim etiã illud dicitur: Peruersè dicere homines peruersè dicendo facillimè cõsequi. Quamobrem in istis ipsis exercitationibus, & si vtile est etiam subitò sæpe dicere, tamen illud vtilius sumpto spatio ad cogitandum paratius atq. accuratius dicere. Caput autem est, quod, vt verè dicã, minimè facimus (est enim magni laboris, quem pleriq. fugimus) quamplurimum scribere. Stilus optimus & præstantissimus dicendi effector ac magister.

Cicero primo Offic. §. Intelligendũ est etiam, &c. Vt enim sermone eo debemus vti, qui notus est nobis, ne (vt quidam Græca verba inculcantes) iure optimo irrideamur: sic in actiones, omnemq. vitam nullam discrepantiam conferre debemus.

Quintilian. lib. 1. c. 1. Ante omnia ne sit vitiosus sermo nutricibus. Has primùm audiet puer, harum verba effingere imitando conabitur. Et natura tenacissimi sumus eorum quæ rudibus annis percipimus: vt sapor quo noua imbuimus, durat: neque lanarum colores, quibus simplex ille candor mutatus est, elui
possunt.

possunt. Et hæc ipsa magis pertinaciter hæret, quæ deteriora sunt. Nam bona facile mutantur in peius: nunc quando in bonum verteris vitia? Non assuescat ergo, ne dum infans quidē est, sermoni qui dediscendus sit.

Erasmus lib. 8. A pophtheg. sic ait: Pollio dicebat; Commodè agendo factum est, vt sepe agerem: sed sepe agendo factum est, vt minus commodè; quia scilicet assiduitate nimia facilitas magis, quàm facultas; nec fiducia sed temeritas paratur. Quod accuratè factum velimus, rarò faciendum est. Hac ratione duci videntur Itali quidam eruditi, qui licet pulchrè calleant Latinè, tamen vix vnquam adduci possunt, vt in familiari congressu Latinè loquantur. At si quando compellit necessitas, dicunt exactè, quasi de scripto. Noui Venetiæ Bernardum Ocriularium ciuem Florentinum, cuius historias si legisses, dixisses alterum Sallustium, aut certè Sallustij temporibus scriptas. Nunquam tamen ab homine impetrare licuit, vt mecum Latinè loqueretur: subinde interpellabam: surdo loqueris vir præclare, vulgaris linguæ vestratis tam sum ignarus, quàm Indicæ. Verbum Latinū nunquam quiui ab eo extundere. Hæc Erasmus,

Budaus in Comment. Linguæ Græcæ, reprehendens Vallam circa reciprocorum vsum, sic ait: Id autem Laurentio non aliàs accidit, quàm ex praua loquentium consuetudine, quibus aut legendis aut audiendis inuiti erroris contagionem contrahimus: simul ex sermone extemporalis, & neglecto, cui inter familiares assuescimus, præsertim puræ Latinitatis ignaros: qua noxa fit interdum, vt quædã imprudentibus excidat: id quod aliquãdo experti sumus in autographis nostris, ita vt flagitiosæ culpæ nos perpuderet.

Cornelius

Cornelius Valerius in fine suæ Syntaxeos: Hanc proprietatem in verborum coniunctiōe qui non obseruat, nec delectum habet vllum, is Barbarica phrasi omnem peruertit Latinitatem. Quod iis ferè solet accidere qui linguam Latinam ad idioma vernaculum detorquent.

Ioachimus Fortius in libello De ratione studij, cap. De scribendo. Nam ferè fit, vt qui loquuntur accuratè, minus eruditè scribant. Dum enim rerum illarum voluptate afficiuntur, imperfectiores oportet sint in altero. Nemo pari cura res duas vnquam tractauerit. Et infra: Quo pacto id genus homines, qui tãto plausu in tanta nugatorum corona nugari possunt, accuratè quicquam scripserint? Certè neminem vnquam vidi (nisi me memoria fallat) doctè scribentem, cui valde in promptu fuit colloquendi, differendiq. ratio. Et infra: Famam puerilem aspernemur, vulgo inertes videamur.

*Ex Bartholomæo Riccio, lib. 3. De imitatione
Ciceronis, in calce.*

NON soleo ego (ne hoc quoque omittam) meum discipulum cogere, vt sit plerumque in scholis, quicquid ei dicendum vsu veniat, Latinè vt id proferre conetur. Vtrum enim plus commodi, an damni ad Latinam elegantiam, quam nos querimus, hoc afferat studium, nõ planè satis habeo comprobatum. Equidem si meo discipulo cum iis versandum sit, qui tantum eo modo egregiè atq. splendidè loquatur, in eam cõsuetudinem eum inducerem omnino: id enim fieret, quod nos in nostra lingua, & Romani in hac ipsa sua Latina faciebant; vt nulla difficultate, multa etiam

C

cum

cum dignitate, quidquid postea vellet, commodè loqueretur. Sed qui hic à libris discessit, aut etià à magistro suo, aliò locutionis suæ rationem referre cogitur, domi, in viis, cum familiaribus, ruri, in vrbe, alio etiam modo loquédum est. Huc accedit, quòd infanti puero, dum ea quæ vult, & ex tempore, atq. subito proferre laborat, multis paribus ea plura excidunt, quæ ineptè, quæ inconditè, atq. incompositè, quæ deniq. nullius dignitatis sint, quamque vix tolerabilia sint necesse est. Ita fit, vt dum locutionis studeant celeritati, orationis ornatum omnem, atque dignitatem corrumpant. Quoniam autè quod in quotidiano sermone positum est, nihil admodum Latinæ orationi prodesse videtur ad eam dignitatem, quæ eius linguæ merè germana est, ac omnino ea nobis aliqua exercitatione atque artificio comparanda atq. confirmanda est, equidem id diligentia ab vno stilo, qui dicèdi magister, & opifex est optimus, petendum esse censeo.

Obiectio sexta.

Propter varia inter gentes commercia. aut vt cum externis hominibus colloquamur, nò solùm vtile, sed necessarium aliquando est Latine loqui.

Responsio.

Ego Latinam linguam nò damno, stilum veneror & amplector; in quo qui probè fuerit exercitatus, si necessitas ingruat, repentè diceret: da mihi panem, vel aliud obsonium. Multis in locis Cicero commendat stilum, & ad Gallum lib. 7. sic scribit: Vrge igitur, nec transuersum, quod aiunt, à stilo; is enim dicendi opifex. Quid dignum illis imprecabor, qui sic admonent pueros: vel malè vel bene loquere cum M? Ex huiusmodi sterquilinis tantà accepit lingua Latina labem

&

& calamitatem. Ego denique cum doctissimis, neminem excipio, viris teneo, nulla aut ætate, aut tempore aliena lingua, nedum Latina, esse loquendum.

EXPLODITVR GRAMMATICORVM ANTIPHRAISIS.

AD nauseam vsque repetunt indocti Grammatici Antiphrasin figurá: Parcas enim affirmát dici quia nemini parcūt: & lucum, quia minimè luceat; & huiusmodi sexcenta monstra. sed ego illos híc, vt in aliis omnibus, in media luce caligare, vel potius cæcutire ostendam; ac primùm omnium vocem ipsam Antiphrasin ignorant. φράσις enim non dictionem vnicam significat, sed orationem, aut loquendi modū: vt si querás an, opus habere, sit Latina phrasis, nec ne: itaq. si esset Antiphrasis quam illi somniant, aliter esset appellanda: ego verò Antiphrasin esse nō inficior, sed longè aliud esse quàm quod isti opinantur asseuerō. Est enim Ironiæ quædam forma; quū dicimus negando, id quod debuit affirmari: vt, non mihi displicet, non malè disputat; pro placet, & bene disputat. Plutarchi verba in Homerum hæc sunt, ἐστὶ δὲ ἀντίφρασις λέξις, τὸ ἐναντιοῦν, ἢ τὸ παρακείμενον σημαίνουσα. i. antiphrasis est sermo (sic n. interpretor λέξις ex Aristotele 3. Rhet. in principio) cōtrariū, quā positū est, significās. confirmat hoc tali Homericō exemplo: Neque hos videns gauisus est Achilles. Voluit (inquit) cōtrarium significare. i. videns hos mæstus fuit. Hæc Plutarchus. Antiphrasin etiam Iulius Ruffinianus non inter figuras verborum enumerat, sed sententiarum: qui mihi tamen nō placet, quòd eam Latinè vocari ait ommissionem,

nem, vt quum fingimus omittere ea quæ tamen dicimus. Virg.

Quid repetam exustas Erycino in littore classes?
atq. hæc de nomine, nunc rem ipsam excutiamus.

Si Platoni credimus in Cratylo, & Aristoteli tertio Rhetoricorum, qui nomina simulachra quædam & imagines esse asserunt rei illius quam imitatur & nominant: extremæ dementiæ fuerit nomina per contrariū sensum excogitare: quid enim putidius quam rem aliquam vocari leuem quia sit grauis? vel obscuram quia lucida sit? Nec obstat illud Teren. & aliorū: Ehodum bone vir. i. pessime. Nam hæc mera est Ironia, quum cōtrarium significamus. Aliudq. est tropū efficere, aliud nomina imponere. tum præterea Ironia pronuntiatione & gestu indicat quid velit: Antiphrasis verò si esset ex vsu sic significaret. Antiphrasin Quintil. lib. 8. sub Ironia recenset. Aristophanis interpres in dictione σκολιά negat dici verba à cōtrario sensu: sic, τὰ γὰρ δύσφημα ἐπὶ τὸ εὐφημότερον μεταλαμβάνεται, ἢ μὴν τοῦ μωαλι. i. quæ dura sunt, & malè ominata verba transmutantur in bene ominata, non autem per contrarium. Interpres Nicandri illud Homeri κύνας ἀργούς per euphemismō, id est, veloces, quia ἀργός semper piger significet. i. ἀργὸς.

Augustinus Dathus iam olim vidit Grammaticorum Antiphrasin vanum esse commentum: isq. libellum edidit De nouè nominibus falso per Antiphrasin dictis. Ego vt illius diligentiam laudo, quòd melius aliquid viderit; ita in etymo explicādo longè sæpe ab eo dissentio, vt suis locis demonstrabo. Hæc autem sunt, quæ ipse confutat nomina; Manes; lucus; bellum; officium; Parcæ; ludus; ocium; Cælum; Eumenides;

Eumenides. Nos alia præterea nonnulla curauimus
refellenda.

M A N E S I.

MAnes dici affirmant quòd boni non sùnt; idque
testimonio Seruij confirmant, qui 3. Æneid. de
Polydori tumulo sic inquit: Manes animæ sunt quæ
egressæ corporibus nondum alia intrant corpora.
Sunt autem maxime, & dicuntur per Antiphrasin: nã
manum bonum, vnde mane dictum: vt Eumenides,
Parcas, bellum, Lucum. Alij manes ducunt à manan-
do; nam animabus plena sunt omnia inter lunare cir-
culum & terram, vnde defluunt. Alij Manes deos in-
fernales putant. Hactenus Seruius. Augustinus Da-
thus à mania si Græca dictione quæ furorem aut insa-
niam significat deducit, vt à mano: ait enim manare
non tam aquarum fluëtium quàm Solis propriu esse
in emittendis radiis: vnde mane originem sumfisse,
quòd in ea diei hora Sol manare incipiat: sic ille. Sed
logè aliter se res habet. Varro De lingua Lat. Antiqui
(ait) bonum dicebant manum. Nonius Marcellus,
Manum (inquit) dicitur clarum, vnde etiã mane post
tenebras noctis diei pars prima: inde Matuta quæ
Græcè Leucothea. Nam inde volunt etiam deos ma-
nes appellari, id est, bonos ac prosperos. Festus Pom-
peius, Manare (inquit) antiqui dicebãt, cùm Solis o-
rientis radij splendorem iacere cœpissent, à quo & di-
ctum putabant mane. Alij dictum mane putant ab eo
quòd manum bonum dicebant. & paullo pòst: Ma-
ne à diis Manibus dixerunt; nam mana bona dicitur:
vnde & mater Matuta, & poma matura. & rursus ma-
trem Maturam antiqui ob bonitatem appellabant, &
maturum idoneum esui, & mane principium diei. &

inferi dij manes; vt suppliciter appellati bono essent. Vides Festum, propter codicum deprauationem, sibi non constare: nihilominus tamē elicimus ex illo Manes à manum quod est bonum deduci. Acron in Horatiū, Dij Manes, dij boni à manum quod est bonū, antiqui animum à corpore separabant, manem deum nuncupabant. Hæc ille. Cic. 2. leg. Deorum Manium iura sancta sunt. Sed nullus esset finis si quæ de manibus, lemuribus, atq. laribus sunt disputata à Platone, Plotino, Porphyrio, Psello, Proclo, Apuleio, coner in mediū afferre. nam nullus ferè cum altero conuenit. Diuus August. lib. 9. c. 11. ciuitatis, Plotini sententiam sic proponit: dicit quidem & animas hominum demones esse, & ex hominibus fieri Lares, si meriti boni sint: Lemures, seu Laruas, si mali. Manes autē deos dici quū incertum est, bonorum eos seu malorū esse meritorum. Sic Augustinus. Apuleius de deo Socratis posteaquā quid Genius, quid Lemures, quid Laruæ sint explicauit, subdit: Quum verò incertum est quæ cuique eorum sortitio euenerit, vtrūne Lar sit an Larua, nomine Manium deūm nuncupant, & honoris gratia Dei vocabulū additū est. : quippe quum eos deos appellēt, qui ex eorum numero iustè ac prudenter vitæ curriculo gubernato fanis & cærimoniis vulgò admittuntur: vt in Bœotia, Amphiarus; in Apherica, Mopsus; in Ægypto, Osiris. alius alibi gētium. Æsculapius vbiq. Hæc ille. Hinc natum est illud vulgatum in sepulcris, quod à multis quid sit video ignorari.

D. M.

A C H I L L I S

hoc est Diis Manibus Achillis. putāt enim sepulcrum dicari

dicari diis inferis: quare nostri Christiani ut felicius ominarentur, emendarunt, seu corruerunt potius sic,

DEO OP. MAX. SACRVM.

sed Diis manibus Achillis, aut Aiakis, idē est ac si dicat: Ipsi Achilli sacrum, aut Genio Achillis. Postremò nemo mihi melius quid sint Manes explicasse videtur, quàm Pomponius Mela lib. 1. quum de Augilis Nasamonibus (id est, arenosis) loquitur: Augilæ (inquit) manes tantum deos putant, per eos deierant, eos ut oracula consulunt, precati que volunt, ubi tumulis incubnere, pro responsis ferunt somnia. quæ verba sumta sunt ex Herodoto in Melpomene. quū de Nasamonibus loquitur, in hūc modum: Iureiurando ac diuinatione tali utuntur: per eos viros, qui iustissimi atque optimi apud illos fuisse dicuntur, iurant, illorū sepulchra tangentes diuinant, ad suorum accedentes monumenta: & illic, ubi preces peregerūt, indormiūt: ubi quodcunque per quietem insomnium viderunt, eo utuntur. Mela itaq. vocauit Manes quod Herodotus iustissimos atque optimos post mortem. Plinius, quū hæc à Pomponio accepisset, sic mutauit: Augilæ inferos tantum colunt. Rursus à Plinio Solinus: Augilæ verò solos colunt inferos: quàm rectè mutarint ipsi viderint. obscure dixi: Virgilius Æneid. 6.

— *Quisque suos patitur Manes.*

quod sic explico: quemadmodum qui alios læserunt, aut necauerūt, patiuntur Lemures, & Laruas interfectorum, ut Orestes, & alii: sic Anchises, & alij boni viri patiebantur proprios Manes, id est, nō prius trāsibant ad Elysios, quàm propria crimina purgarent.

LVCVS II.

LVCUS inquit à lucēdo, quia minimè luceat. Hoc

C 4

refellens

refellens Dathus ait, à lucēdo dici fateor; sed per contrarium nequaquam. Idem putat Quinctilianum sentire lucum per Antiphrasin dici: sed ipsi cæteri que Grammatici falluntur, quū, Quinctiliano authore, lucum à non lucendo deducunt. imò verò Quinctilianus irridet illos, qui talia comminiscuntur: inquit enim lib. 1. c. 6. etiam ne à contrariis aliqua sinemus trahi? vt lucus, quia vmbra opacus, parum luceat: & ludus, quia sit longissimè ab lusu? & Dis, quia minimè diues? Hæc Fabius. Ego verò, missis aliorum rationibus, Lucum ab Etrusca voce deductū existimo. Etrusca enim esse nomina Varro in Originibus asserit Luceres, & Lucumones. est porrò Etruscis vox Lucà cum accentu in vltima (vt Talmudistæ aiunt) idem quod senex, siue senator. Et de antiquitate Lucorū & illorum religione pleni sunt poëtarum libri. Téplum Pici (inquit Virgilius,) horrendum erat siluis & religione parentum. i. venerandum, vt Seruius exponit: sed extat apud Luçanū elegans Luci descriptio lib. 3.

Lucus erat longo nunquam violatus ab æuo. &c.

BELLVM III.

Bellum dicunt, quia non bellum sit. Ridet Dathus & à belluis dici contendit: adducens illud Ciceronis Offic. 1. Nam cū sint duo genera decertandi, vnum per disceptationem, alterum per vim; cumque proprium sit hominis illud, hoc belluarum: confugiendum est ad posterius, si vti non licet superiore. sed fallitur Dathus: hæc enim verba nihil quod ad etymon pertineat, probant. accipe igitur veram sententiam. Antiqui duellū antè dicebant, quod postea bellum vocarunt. Ciceronis hæc sunt verba in Oratore perfecto:

perfecto: Quid verò licentius, quàm quòd hominuna etiam nomina contrahebāt, quo essent aptiora? Nam vt duellum bellum, & duis bis, sic Duellium eum qui Pœnos classe deuicit Bellium nominarunt: quū superiores appellati essent semper Duellij, ex his etiam Ciceronis verbis ridere poteris Grammatistas qui inter duellum & bellum differentiam constituere solebāt: quū idem prorsus significant, nisi velis dicere illud vetus: hoc autem postea vsitatum. Antiquè enim dixit Horatius:

Græcia Barbarico lento collisa duello.

OFFICIUM IIII.

Officium aiunt ab officiendo, quod nemini officiat, vel noceat. Hoc rectè refellit Aug. Dathus ex sententia D. Ambrosij, in lib. de Officiis, dū inquit: Officium littera o mutata quasi efficium dicit; propter decorem sermonis. Hæc ille. Donatus in Adelph. planius id ostendit, inquit: Officium dicitur quasi efficium ab efficiendo, quod vnicuiq. personæ congruit.

LVDVS V.

LVdus, quòd longissimè absit à lusu; citantque Quintilianum lib. i. c. 6. sed ille, vt monui, irriderit illos qui talia docent. Dathus malè se expedit à quaestione, dum disputat ludum litterarium non ad grauiiores disciplinas pertinere, sed ad Grammaticam & pueriles institutiones, qui vtique lusus est, præ maioribus & altioribus scientiæ & philosophiæ studiis; in quo quantum fallat, non est difficile explicare: quū constet grauissimorum Oratorum scholas vocari ludos. Cic. de Orat. Isocrates magister istorum omnium cuius è ludo, tanquā ex equo Troiano innumeri principes exierunt: sed etsi demus Dathum vera dicere, nō

tamen propterea ludi etymon inde apparet. Exquiramus igitur primèquam ludi etymologiam; tum deinde ad ludum litterarum accedemus; cui quæstioni ut rectius satisfaciam, illud admoneo, litteram Græcam γ perpetuò verti apud Latinos in v. ut $\phi\upsilon\omega$ suo, $\lambda\upsilon\omega$ suo, $\phi\upsilon\gamma\alpha$ fuga; sic à Lydiis ludus dictus. imò & ipsos Lydios ludos vocat Plautus in Aulularia. Historiam sic narrat Herodotus in Clione: Aiunt Lydij ipsi, sese ludos inuenisse, qui etiamnum apud Græcos cum illis communes sunt. simul autem hæc inuenisse, & in Tyrrheniam, hoc est Thusciam colonos deduxisse, idq. hunc in modum accidisse referunt: Tèpore Atydis Manis regis filij annonæ difficultas per vniuersam Lydiam valde grassabatur: adeò ut Lydij, qui tunc miserè debebant, non cessantes remedia huic malo quærere, diuersa pro se quisque excogitauerit; inuèrumq. tunc ab eisdem alex tesserarumq. ludum, & pilæ, ceterorumq. ludorum omnium genera; præterquam talorum: horum enim inuentionem sibi non vendicant Lydij. Porrò ad famem discutiendam altera quidem dierum in totum lusibus occupabatur: ne videlicet ciborum quærendorum sollicitudine distorquerentur: altera verò à lusibus abstinentes pascebantur. Atque hoc modo annis duodeviginti vixerunt. Hæc Herodotus. Hesychius tradit à Lydiis inuèta spectacula, & hinc Romanos dixisse ludos. Suidas $\lambda\upsilon\delta\iota\acute{\alpha}\zeta\epsilon\upsilon$ & $\lambda\upsilon\delta\iota\zeta\epsilon\upsilon$, pro eo quod est Lydiorum more viuere. Hæc de vero etymo. Secúdo autè modo ludus pro exercitatione capitur, ut ludus pilæ Græcè $\gamma\upsilon\mu\acute{\nu}\alpha\sigma\iota\alpha$, & $\gamma\upsilon\mu\acute{\nu}\alpha\zeta\epsilon\upsilon$. exerceri in palæstra, in haltere, in disco, & multis huiusmodi. Hinc eodem modo ludus litterarum, id est, gymnasium, vel exercitatio litterarum.

PARCÆ VI.

Seruius in illo Virgil. *sic voluere Parcas*: dicuntur, inquit, Parcæ per antiphrasin, id est, contrarium sermonem, quia nemini parcant: sic lucus, quod non luceat: Bellum, quod nulla res bella in eo sit. Augustinus Dathus ibidem, post Seruium non probat Antiphrasin, longamque textit disputationem de nomine parcus; deinde ab illo deducit Parcas, quia parcæ nobis vitam tribuant: sed nobis Varronis sententia magis arridet que refertur ab A. Gellio lib. 3. c. 16. sic: Antiquos autem Romanos Varro dicit non recepisse huiusmodi quasi monstrosas raritates, sed nono mense aut decimo: neque præter hos alios partionem mulieris secundum naturam fieri existimasse: idcirco eos nomina Parcæ tribus fecisse à pariendo, & à nono atque decimo mense. Nam Parca, inquit, immutata littera vna à partu nominata. Item Nona, & Decima à partus tempestiui tempore. Hæc Gellius. Parcæ autem tres finguntur Iouis filia, quarum nomina & officia hoc versu explicantur, *Clotho colum retinet, Lachesis net, & Atropus occat.*

EUMENIDES VII.

Quas Latini Furias appellauere, Græci Erinnyes, & Eumenides dicunt: sunt autem, vt ait Orpheus, *Tisiphone, necnon Alecto, & dia Megera.*

Quidam Eumenidas dictas putant ab *εὐμενεία*, i. beneuolentia: *εὐμενίζω* enim est placere: quia minimè sunt beneuolæ, sed immites, & diræ. Dathus interpretatur benefurætes, ab *εὐ* bene, & *μαίνω* furere. sed fallitur. nam eo modo per æ diphthongō scriberetur Eumænides. propiùs verò qui dixerunt dictas κατ' *εὐσημισμὸν*. i. vt bene ominaremur: in templis enim omnia mala
verba

verba per cōtraria enuntiabātur, vt vita pro morte, & mactare pro cremare, & rectè pro non: sed ego longè aliter interpretor, & Eumenidas propriè pias & mites appellari contendo; quod ex Suida non erit difficile comprobare: eius verba sic Latinè vertebam: Eumenides, Erinnyes subterraneæ deæ, accepisse autem aiunt eas nomen ab Oreste, tunc enim primùm ab eo Eumenides, id est, mites & pias, quoniam eas expertus sit propitias, ferunt appellatas: quibus & ille maternæ cædis in Areopago absolutus, nigram ouem sacrificauit. & paullò pòst: Has & Æschylus in Eumenidibus à Minerua fuisse placatas in Orestis iudicio tradit, obtinuisseq. ab eis, ne in Orestem terribiles infurgerent, vnde eas Eumenidas. i. propitias vocauit. Hæc ex Suida.

OTIUM VIII.

OCium dictum volunt quòd non ocys sit, & velox, sed segne potius, tardumque: nam Græcis ocys velox est; ex quo ocymum dicitur leguminis genus à celeritate nascendi; & ocys aduerbium. Hæc destruere dum conatur Dathus, ineptè philosophatur nescio quid de vita cōtēplatiua & actiua, quòd scilicet in ocio celerius moueatur mēs, quàm in actione rerū. Itaq. asserit ocium à celeritate mentis nuncupatum: & præterea (si Musis placet) Ocyum per c. & y. scribi debere contendit. Sed quis vnquam sanæ mentis ocium & negotium per y scripsit? Pierius in Virgil. otium per t. omnino scribi debere contendit. Aldus in Ortographia sic, otium cum t. libri veteres, & Q. Papius Grammaticus his verbis, in his syllabis sonus litteræ z. immistus inueniri tantum potest, quæ constant t. & i. & eas sequitur vocalis quælibet, vt Tatius,

Otia,

Otia, iustitia, & similia, cuius ego sententiã sequor libentius, quã eorum qui induciã, & ocium cum c. scribunt Donati autoritate adducti; eum enim scripsisse dicunt; induciã dictã, quòd inde ocium, quod non affirmo: potuit enim induciã quòd inde otium: quod sententiam meam confirmare videtur. Hęc Aldus. Sed quæris vnde dicatur Otium; an verò necesse erit omnium verborum origines & etymon patefacere? Cosconius nobilis Grammaticus (teste Varrone) ad mille verba in Latina lingua collegit, de quibus ratio reddi nõ posset. Hęc enim vocat primigenia; qualia sunt lege, scribo, sto, sedeo, sic fortasse otium, vnde negotium quasi necotium.

CÆLVM IX.

Celum à celando deducunt, quòd patens sit, nec coopertũ. sed nemo scribit cælũ sine diphthongo æ. vel œ. illo modo dicitur à cælando: i. pingendo; hoc autem à Græco κείλω. i. cauo. Plin. lib. 2. cap. 2. Formam eius in speciem orbis absoluti globatam esse, nomen in primis & consensus in eo mortalium orbem appellantium: sed & argumenta rerum docent, ibidem cap. 4. Cælum quidẽ haud dubiẽ cælati argẽgo diximus, vt interpretatur M. Varro. Hęc Plinius. at M. Varronis verba licet corrupta diuersum sentire videntur: is igitur lib. 4. analogiã sic inquit: Cælũ dictum scribit Ælius quod est cælatum: aut à contrario nomine celatum, quòd apertum est; non malè quod posterius Ælius, multo potius celare à celo, quã cælum à cælando. sed non minus illud alterũ de celando ab eo potuit dici quòd interdium celatur, quã quòd noctu nõ celatur omnino. Ego magis putò à chaos cauum, & hinc cælum; quoniam vt dixi: *Hoc circum supra*

praq; quod complexu continet terram, cauum cœlum. Itaque dicit Andromacha: *Nocti, Quæ caua cœli signi- tenentibus cōficis bigis.* & Agamemnon, in altissimo cœ- li clypeo; cauum enim clypeum. Ennius item ad caua- tionem, *Cœli ingentes fornices.* Quare vt à cauo cauea, & caullæ, & conuallis, cauiata vallis, & cauædium: vt cauum sit ortum: vnde omnia apud Hesiodum à ca- ho; à cauo cœlum. Hæc Varro, cui astipulatur Lucre- tius, cum dixit, *Caulas ætheris.* Ego itaq; cœlum cum æ scribo cum doctissimis; & verba Plinij Varronem citantis corrupta puto, quæ sis legenda censeo. Cœlū quidem haud dubiè cauati argumēto diximus, vt in- terpretatur M. Varro.

Atque hætenus de nouem nominib. quæ August. Dathus suscepit confutanda. Nunc nos ad alia transf- eamus, quæ à maximi nominis Grāmaticis, & Rhe- toricis per Antiphrasin dicta passim adducuntur.

MORVS X.

PLinius lib. 16. cap. 21. Sicut Morus, inquit, quæ nouissima vrbanaŕum germinat, nec, nisi exacto frigore: ob id dicta sapientissima arborū. Ex his Pli- nij verbis multi ansam cepere, vt docerent, morū dici per antiphrasin, quia minimè sit stulta. *μωρος* enim stultum & dementem significat. Alciatus in Emble- matis postquam dixit de Amygdalo, subdit:

*Segnior at Morus nunquam nisi frigore lapsō
Germinat, & sapiens nomina falsa gerit.*

At verò nec Plinius id sentit, nec si sentiret, illi sub- scriberē. Res autem sic se habet. Multa nomina apud Græcos scribuntur per *αυ* diphthongon quæ Latini nūc per au, nunc per *ω*. enunciarunt; vt, *ταυρος*, taurus; *αυ- λη*, aula; *Καυκασος*, Caucasus; *αυριον*, aurum. Orata (in- quit

quit Festus) genus piscis appellatur, à colore auri, quod rustici orum dicebant: vt auriculas oriculas. Itaque Sergium quoq. quendam prædiuitem, quòd & duobus annulis aureis, & grandibus vteretur, oratam dicunt esse appellatum. Hæc Festus. Quin & sæpe apud antiquos au, migrabat in o, vt cauda, coda; Caurus Corus; plaustrum plostrum; cautes cotes, caudex codex, plaudo plodo, explodo, Plauttis Plotus, cautio cotio, vt apud Plautum: Nihilò cotio est. Eodem igitur pacto ex *μαυρός* i. obscurus & niger, fit morus, cuius fructus niger est. Quid quòd etiam apud Græcos in vsu est *μορέα* pro ipsa arbore mori? Sæpissimè Hispani ex u. Latino faciunt o; vt Taurus toro, aurum oro, laurus loro, paufas posas, Maurus Moro, moral, laus loor, laudare loar, Paulus Polo, cauda cola, causa cosa, paucum poco, audire oir, auditus oido, cautum coto, caules coles. Et Italicè Moro significat fuscum: vt apud Tassum in Amadigi canto. 57.

Vn Gigante nel volto arificio & moro.

MILES XI.

Festi Pompeij hæc sunt verba: Militè Ælius à molitia *ἡγ' ἀντιφρασιν*. i. per antiphrasin dictum putat; eò quòd nihil molle, sed potius asperum quid gerat: sic ludum dicimus, in quo minimè luditur. Hæc ille satis ineptè. Vlpianus lib. 29. l. 1. §. de Militari test. Miles (inquit) appellatur vel à malitia, i. duritia, quam pro nobis sustinet: aut à multitudine, aut à malo, quod arcere milites solent; aut à Græco verbo *χίλιοι*, vnde *χιλιασὺς* tractum est. Nā ita Græci *τᾶγμα*, & mille hominum numerum appellant: quasi millesimū quèq. dicas; vnde ipsum quoque ducem *χιλιάρχον* appellat. Hæc ille. Ex his autem opinionibus postrema verior

&

& aptior est, utpotè quæ Græcæ origini magis quæ-
dret. Itaque miles propriè dicebatur, qui vnus è mil-
le, non sine dignitate nomenclaturæ vocabatur. Nos
dicimus de *xxiiii. rectoribus Hispalensibus*: *Es*
veinte y quatro de Senilla. Verba porro Vlpiani malè
citatur, & interpretatur Laurent. Valla lib. i. cap. 14.

SIMULTAS XII.

Simultas, inquit Festus, dicta ex cōtrario, quia mi-
nimè sint odiente se simul. Hæc ille. Sed quur nõ
potius à simulando, quàm qui latèter dissentiant, sem-
per simulata loquantur, donec vindictæ sese offerat
occafio? Hic potius Laur. Vallæ in Raudensem assen-
tior. Simultas, inquit, est latens odium: ea simultas
plærunque intelligi contenta est, cùm inimicitia ope-
re se ostendat.

VIOLA XIII.

Violam dictam volunt quidam, quasi non viola-
tam, vel non violandam. Ineptè sanè; cùm violò
verbum à viola deducatur. Nam violare virginem est
defflorare, & violæ colorem inferre: vt latius in nostris
Originibus ostèditur. Alij minus malè à violèdi; sed
melius à Græco *ἰον* more deminutiuiorum. Idq. ex eo
melius potest persuaderi, quod Æoles (vnde plurima
Latini sibi deflexerunt) scribebant *Ἰον* digamma Æo-
lico, pro viola: vt ait Terentianus. Et digamma Æo-
licum vertitur apud Latinos sæpe in u: vt *ὄϊς ὄφης*, o-
uis. *οὔον*, ὄρον, ouum. *οἶνον*, *φοῖνον* vinum. sic *ἰον*, *Ἰόν*
viola.

ÆGER XIII.

Æger, inquiunt, ab ago, quòd nihil possit agere. Ni-
hil vidi ridiculū magis. Alij ab Græco *ὀϊάι*, quod
est doloris signum, & querelæ. Alij ab *ἀϊάειν*. i. lamē-
tari.

tari. Sed non longè abierit ab ago, quòd agatur infirmitate vel tristitia. Et agere vitam ad id alludit. Virg. *Vitamq̄, extrema per omnia duco.* sed placet ab *ἀϊ ἀϊ.*

DIS, PLVTO. XV.

DIs, inquit, quia minimè diues: quod ex Quintil. lib. 1. cap. 6. eliciunt: quū potius, vt diximus, Quintilianus huiusmodi etymologias irrideat, & infectetur. Cic. 2. Naturæ Deorum, à dicando videtur deducere. Cuius hæc sunt verba: Terrena autem vis omnis, atque natura Diti patri dicata est: qui Dis, vt apud Græcos *πλάτων*, quia & recidant omnia in terras, & oriuntur è terris. Hæc ille. quæ verba etiam ad diuitias possemus, quibus abundat Pluto, referre. Itaque sine antiphrasi Dis à diuitiis (est enim ditissimus) potest nominari. Imò huc respexisse Ouidium crediderim, cū inquit:

— *itum est in viscera terra,*
Quasq̄, recondiderat, Stygiusq̄, admonerat vmbriis,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

PONTVS. XVI.

PVdet referre Ponti etymon, olet enim fecē Grammaticorum: dicunt enim; quasi sine ponte; quia mare pontē habere nō possit. Nihil magis ridiculū est, quàm quū Græcis vocibus etymō redditur Latinum, aut contrā: vt lapis, quia pedem lædat: quū Græcè sit *λάας*: petra, quia teratur pedibus, aut pedem terat, quū sit *πέτρα*, vel *πέτρα*. Itaq. *πόντος*, pontus Græcum est, & à *πόνω*, id est, labore dicitur: quia laboribus sca-teat, vt multis placet. Mihi verò à *ποντίζω*, id est, mergo, magis arridet.

D

PELA-

Solēt etiam & Græci Grammatici, quanuis doctiores, ineptire. Dicūt enim Pelagus πέλαιγος, à πέλας, i. propè, & γῆς. i. terræ, quia lōgissimè absit à terra. Melius qui à τῆλε τῆς γῆς. i. procul à terra: quasi τήλαιγος Te-lagos, Pelagus. Hac etymologia vtamur, dum melius aliquid occurrat.

CHARON, XVIII.

Lilius Gregorius Gyraldus in Diis gentium sic ait: Charon Deus infernus dictus per antiphrasin, quasi Acheron: alias tamen Phornutus etymologias adducit, quas nō satis probo. Hæc ille. Ego verò apud Phornutum nullam huius vocis inuenio etymologiam. nec apud alios quidem, vno excepto Natali de Comitibus. vt statim subiungam. Virgilius ad etymon χάρων videtur respexisse: χάρων enim leo est, ἀπὸ τῆς χαρόπιτος, id est, ab splendore oculorum. Itaq. Æneid. 6. dixit: *Stant lumina flamma.* & Ouid. Metamorph. vndecimo: *rubra suffusus lumina flamma.* Seneca in Hercule Fur. act. 3. concauæ lucent genæ; sic enim legendum, non squalent. χαρόνια dicuntur etiam à Græcis Chasmata & hiatus terræ immēsi: ex Diogene Laërtio & Ios. Scaligero in Ætnam. vnde non malè possēt deduci Charon. Sed placet Natalis de Comitibus in Mythologiis χάρων à χαίρω. i. gaudeo: quia transitus Lethæi fluminis ad sedes beatorum maximo cū gaudio fiat.

HOLOSTEON, XIX.

Holosteon (inquit Plinius lib. 27. cap. 10) sine durtia herba, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel

fel dulce: tenuis vsq. in capillamenti speciem, longitudine quatuor digitorum, ceu gramen, foliis angustis, astringens gustu, nascitur in collibus terrenis, v-
sus eius ad conuulsa rupta in vino pota. Hæc Plinius. Quæ verba sunt Dioscoridis ex lib. 4. cap. 9. præterquam illa [sine duritia, ex aduerso appellata à Græcis, sicut fel dulce] qua in parte non assentior Plinio, si Plinij verba sunt. Nam si hæc herba (quæ, vt multi affirmant, nobis incognita est) similis gramini est, melius dicetur holosteon, quia tota sit ossea, quam per antiphrasin, quia sit mollissima. Imò verò doctor Laguna in Dioscoridē arbitratur esse nostram Pillofellam, quæ idè sic vocatur, quòd nimis sit horrida, villosa, & veluti spinosa. Quid, quòd in Græco Dioscoridis codice non *ὀλόσσον*, sed *ὀλέσσιον* inuenitur?

ORTHOPNOEA, XX.

CÆlius Aurelianus lib. 3. Chronion. cap. 1. quum ferè attigisset quid esset orthopnoea. i. spirandi difficultas, subdit: Item, vt alij dicunt, contrario vocabulo suæ virtutis nomè accepit: nam quum sui ratione conuertat, ac deprauet, tanquam corrigat orthopnoea nuncupatur: quam nos spirandi dicere correctionem poterimus. Multa enim contrariæ interpretationis vocabulum sumserunt: vt fella, quæ Græci *γλύκεια* vocant, velut dulcia, quū sint amarissima. Hæc ille: quem Grammatici fefellerunt. Quanto verius & facilius diceretur: Orthopnoea idè dicitur, quia nisi recto collo & corpore spiritum non possis emittere.

Erunt & alia multa quæ Grammatici (vt sunt ad errores ingeniosi) comminiscuntur. Sed hæc satis fuerit confutasse: ex quibus facilè intelligetur, nul-

lam posse esse vocem, quæ ex impositoris mente contrarium posset significare.

DE VERBIS PASSIVIS DISCE-
PTATIO PARADOXA.

SÆPE quidem Grammatici, nunquam tamen ita Segregiè delirarunt, quàm in verborum passiuorum deliramentis tradendis. Aiunt enim rem, quam vocant agentem, in passiva in casu sexto cum A vel Ab, vel in datiuo debere collocari. Nec desunt hebetiores, qui addant, etiam in casu quarto cum Per: vt, Res agitur per eosdem creditores. Totum falsum est.

Ac de datiuo quidem facilè deiicientur: nam vno aut altero malè intellecto testimonio nituntur. Cicero dixit: Neque senatui, neque populo, neq. cuiquam bono probatur. Sed deberent illi aduertere sæpè apud Ciceronem, & alios reperiri in actiua eundem datiuum. Cic. pro Balbo: Non vt vobis rem tam perspicuam dicendo probaremus. Itaq. hoc non probatur mihi: est, tu hoc mihi nõ probas. Cic. Att. lib. 4. quos libros, vt spero, tibi valde probabo. Addunt ex Virgilio: Nec cernitur vlli. i. ab vlllo. Nec Seruium consulunt, qui id Græcè dictum ostendit. Mihi tamen hîc, & vbiq. datiuus acquisitionem significat: & quemadmodum datiuus à nullo verbo regitur, ita cuius orationi aptissimè iungetur. Nec enim aliter significat, quàm dico: Da pecunias mihi: quàm quum dico: Filius mihi peccat; aut, Non omnibus dormio. Itaque, Non cernitur vlli, est, Venus nulli ostendebatur, nulli erat conspicua. Vnde aptissimè Apuleius de Deo Socrats, Homeri versiculum vertit:

Solâ

Soli perspicua, ast aliorum nemo tuetur.

Addunt etiam ex Martiale lib. 2. *Si cui fortè legeris: & si totus tibi triduo legatur.* Sed hi videtur ignorare Romanorum morem, qui legentes anagnostas audiebant. Imò & ab ipso Martiale disce datiuum in passiuua esse acquisitionis. lib. 10. *at non & stamina differt Atropos, atque omnis scribitur hora tibi.* Plaut. *Mihi istic nec feritur, nec metitur.* At, inquit, in passiuuis participiis patet datiuus rei agentis: vt Dicte mihi, dicende nobis. Respondeo, Datiuos illos, non propter participia, sed propter verbum substantiuum esse positos: vt si dicas: Sunt mihi amici: vbi etiam, si rectè perspicias, acquisitionis significatur, non actio, vel passio: vt, Causa docenda mihi est, id est, mihi, non aliis expedit causam docere.

Qui asserunt rem agentem in accusatiuo collocari cum Per, magis falluntur. Nam quum Cicero dixit: Res agitur per eosdem creditores: nō significauit creditores agere rem, sed regis amicos agere rem per creditores. istorum error satis refellitur ex innumeris testimoniis, vbi in voce actiua Per adhibetur. Cæsar 3. ciuil. Pompeius frumentum omne per equites comportauerat. Cic. Mirificè mihi & per se, & per Pompeium blanditur Appius. Idem: Nihil interest, vtrum per procuratorem agas, an per te ipsum.

Si præpositio Per non significat rem agentem (vt facillè demonstrari potest) nec A, vel Ab significabit. Nam Cicero interrogatus per Per, respondit per A. Locus est in prima & secunda epistola lib. 5. ad famil. vbi Metellus inquit: Non putaram Metellū fratrem ob dictum capite ac fortunis PER TE oppugnatum iri. Cui respondet Cicero: Quod scribis non oportuisse

D 3

Metel-

Metellum fratrem tuum ob dictum *a me* oppugnari. Ibid. ad Luceium: Quum hoc demonstret me *A te* potissimum ornari, celebrarique velle: subdit paullo post: Neque autem ego sum ita demens, vt me sempiternæ gloriæ *per eum* commendari velim, &c. vide infra.

Si per A, vel Ab, res agens significaretur, semper apponeretur, vel saltem suppleretur ablatiuus cū præpositione: sed in multis suppleri non potest; non est igitur res agens ablatiuus. Cic. pro lege Manil. In quo agitur populi Ro. gloria, agitur salus sociorum, aguntur certissima populi Ro. vectigalia. Idem Æschines in Demosthenem inuehitur. Virg. *Tum verò in curas animum deducitur omnes*. Huc adde illa: Linquor animo: consternor mentem: videris esse doctus: afficior pudore: & innumera eiusmodi. Regula igitur artis nostræ Grammaticæ vera est: *Passiuum verbum, nihil præter suppositum desiderat*.

A, vel ab (vt in vniuersum dicam) siue in actiua, siue in passiuua significat à parte: vt vêtus flat ab Oriente. Et cùm Cornelius Tacitus dixit, Trepidabatur à Cæsare: non significat Cæsarem trepidare, sed à parte Cæsaris, hoc est Cæsarianos. Et Cic. 2. Offic. de Alexandri Phærei morte, quum inquit: Ab ea est enim ipse propter pellicatus suspicionem interfectus: non significat ipsam Theben manu sua interfecisse regem, quem Thebiphonus, Pitholaus, & Lycophron ipsius Thebes fratres trucidarunt. Sic Plutarchus in Pelopida: & Diodorus Siculus lib. 16. Ann. 4. Pomponius Mela lib. 1. cap. 21. urbem Dioscuriada à Castore & Polluce conditam dicit: quam re vera Amphitus & Telchius aurigæ Castoris & Pollucis cōdiderūt. vide

So-

Solinũ. Terēt. Phor. Nō potest satis pro merito *ab illo* tibi referri gratia. Hęc phrasin sic retulit Cęsar, 1. Ciuil. Pauca apud eos locutus, quōd sibi *à parte* eorum gratia relata nō sit pro suis in eos maximis beneficiis.

Hic me locus admonuit, vt varia subiungam testimonia, in quibus eadem res nunc per A, vel Ab; nunc aliter enuntietur. Liuius lib. 6. Dec. 3. de Iubelio: Me quoque iube occidi, vt gloriari possis, multo fortiorē, quàm ipse es, virum *abs te* occisum esse. Val. Maxim. lib. 3. cap. 2. de eodē Iubelio: Quid cessas in me cruentam securim distringere, vt gloriari possis aliquando, virum fortiorē, quàm ipse es, *tuo iussu* interentum? Idem Val. Max. lib. 5. cap. 3. de Carbone: Sed nobis tamen tacentibus Gn. Carbonis, *iussu tuo* interenti mors animis hominum obuersabitur. Idem rursus de eodem, lib. 6. ca. 2. Vidi Gn. Carbonem, cū in summo esset imperio, *a te* equite Ro. trucidatum. Huc adde illa paullo antè relata, de Metello, & Luceio.

Sed iam ad asylũ sacrarum litterarum confugiam, vt peruicaces Grammaticos conuincam. D. Paulus 6. ad Romanos: *ὁ γὰρ ἀποθάνων δεδικαίωται ὑπὸ ἁμαρτίας*. i. Qui enim mortuus est iustificatus est *à peccato*. Verite in actiuam more Grammatico, & in hęcresin incurres. sic: Peccatum iustificauit Christum, qui mortuus est. Quid absurdius? *A peccato* iustificatus est Christus, hoc est, *à parte peccati*, quia non pertinebat ad eum peccatum. Ita dixit Pilatus: Innocens ego sum *à sanguine iusti huius*. Obscurius illud Matth. cap. 11. & Lucę 7. Iustificata est sapiētia *à filiis suis*. i. doctrina non pertinet ad hanc generationem.

A, vel Ab, idem esse quod *à parte* multis possem testimoniis ostendere: sed accipe pauca; ac primū in

Sum.

verbo substantiuo. Plaut. Curc. Tam à me pudica est,
 quasi foror mea sit. Terent. Hecy. Narrat, vt virgo à
 se integra etiam tum fiet. Idem, Ab Andria est ancilla
 hæc. Idem Heaut. Tantum ne est ab re tua otij tibi?
 Cic. pro Muræn. Nostri inquam illi à Platone, & Ari-
 stotele moderati homines. i. Platonici, & Aristotelei.
 Idem 3. Orat. A cæteris silentium fuit. Idem pro Mil.
 Beatos esse quibus ea res honori fuerit à ciuibus suis.
 Idem pro Rabir. Quorum impunitas fuit, non modò
 à iudicio, sed etiam à sermone. Idem 1. Orat. Vide ne
 hoc totum Scæuola sit à me. Ciceroniana sunt: Locus
 à frumento copiosus; à magistratibus nuda respubli-
 ca: ab amicis inops; à propinquis nudus; à suis mu-
 nitus: orba ab optimatibus concio. Cic. 3. Orat. Nihil
 isti adolescenti, neque à natura, neque à doctrina de-
 esse sentio. Terentius Heaut. Sed hic actor tantum
 poterit à facundia, quantum, &c. Cicero à voluntate
 scriptoris stare: aut à se potius, quàm ab aduersariis
 stare: à senatu stare. Terentius And. Concrepuit à
 Glycerio ostium. Idem: Sed quid ab illo crepuerunt
 fores? Ouidius 5. Metamorph. Magna feres tacitus
 solatia mortis ad vmbras, A tanto cecidisse viro.
 Idem 13. Metamorph. Occidit à magno (sic Di vo-
 luistis) Achille. Idem 3. de Ponto: Discipulo pe-
 rij solus ab ipse meo. Cicero 2. Offic. Phalaris non à
 paucis interiit, vt hic noster. Idem, à valentiore interi-
 re. Plin. lib. II. Quum periit ab Annibale. Liuius lib. I.
 Vtrinq. pugnam ciebant, ab Sabinis Metius Curtius,
 ab Romanis Hostius Hostilius. Cicero: Tantum a-
 morem sibi conciliarat à nobis omnibus. Plaut. Mo-
 stell. Qui à patre eius conciliarem pacem. Terët. Eun.
 Nequis fortè internunciis clàm à milite ad eam cur-
 fitet.

*Desum.**Possim.**Sto.**Concrepo.
Crepo.**Cado; Oc-
cido, pereo,
intereo.**Cere.**Concilio.*

fitet. Cic. Att. Mare nūc, quia à sole collucet, albescit. *Cursivo. Collucet. Desfluo.*
 Horat. Multaque merces defluat tibi æquo ab Ioue. *Desfluo.*
 Virg. Qui nūc Misenus ab illo dicitur, i. propter Mi-
 senum: sic dux dicitur à ductu, & rex à regendo. Plin. *Dicor.*
 Ab amicitia eius Gracchanus appellatus Plau. Cistel.
 Doleo ab animo, doleo ab oculis, doleo ab ægritudi- *Doleo.*
 ne. Plin. lib. 2 4. cap. 8. Si caput à Sole dolet. Cic. Et à
 me insidias metuūt. Ouid. Nubibus assiduis pluuiūq. *Metuo.*
 madescit ab Austro. Cic. 1. Acad. Nunciatum est no- *Madescit. Nuncio.*
 bis à M. Varrone, venisse eū ab Roma. Val. Max. lib.
 4. c. 3. Interim velim ne mihi à Sole obstes. Cic. 2. Nat. *Obsto.*
 Et, si est calor, à Sole sese opponant. Ouid. 1. Metam. *Oppono. Percalco.*
 Postquam vetus humor ab igne percaluit Solis. Lu-
 cret. lib. 6. & in lucem tremulo rarefcit ab æstu. Cic. *Raresco.*
 Att. Quum Romæ à iudicibus forum refrixerit. Cic. *Refrigeo.*
 Saluebis à meo Cicerone. Quintil. lib. 3. An timendū *Saluo.*
 à rege bellum. Ouid. 2. Fastor. Sed tamen à vento, qui *Timeo.*
 fuit, vnda tumet. Cæsar lib. 3. ciuil. Hæc à custodibus *Tumeo.*
 classium loca maximè vacabant. Plaut. Epid. A mor- *Vaco.*
 bo valui, ab animo æger fui. *Valco.*

Sed quid in his moramur, si sola hac ratione hoc eu-
 uincere possemus? Si præpositio A, vel Ab cum eo-
 dem verbo, & eodem sensu in actiua & passiuā re-
 peritur: insipientis præceptoris erit, utrobique rem
 agentem explicare. Verbi gratia: Dabuntur à me pec-
 unia: non est, Ego dabo pecunias, sed dabo à me
 pecunias: quod Hispanè dicitur: *De mi parte, o à mi*
cuenta. Adferamus igitur exempla, vbi A, vel Ab
 eodem sensu in actiua & passiuā in vno eodemque
 verbo reperitur.

Cic. Senect. Eiq. dona à sociis adtulisset. Idem 3. *Adfero.*
 Leg. Cui ne reditus quidem ad bonos salutem à bo-

D 5

nis

nis potuit afferre. Idem Att. Et plus à vobis præfidij, quàm à cæteris opis ad salutem potest afferri. Idem: Nuncij à Parthis adferuntur.

Aufero. Cic. pro domo sua: Clodius pecunias cōsulares abstulit à senatu. Idem Att. Totam Academiam à nominibus nobilissimis abstuli. ¶ Plaut. Pseud. Auferetur id præmium à me, quod promisi per iocum?

Accipio. Terent. Adel. Abs quivis homine, quum est opus, beneficiũ accipere gaudeas! ¶ Cic. Acad. Quæ à quovis accipi oporteret, & quæ repudiari.

Anno. Plaut. Pseud. vbi sunt isti, qui amant à lenone? ¶ Cic. vt scires, eum non à me diligi solũm, verũm etiam amari.

Auerto. Auertit oculos ab illo. ¶ A iudicibus oratio auertitur.

Auello. Sperat se à me auellere. ¶ Non ab ea rep. auellar.

Audio. Cic. de Senect. Sæpe à maioribus natu audiui. Idẽ 3. Fin. Esseque hominis ingenui, velle bene audire à parentibus. ¶ Nostros senes commemorare audiui ab aliis senibus auditum.

Do. Cic. Attic. lib. 14. A me hoc illi dabis. Idẽ pro Flac. Ab Attilio Seruilio dicit se dedisse, & à suis fratribus. Idem Att. Se à me quodammodo dare. Plaut. Capt. Viaticum vt dem ab trapezita tibi. Idem Mænech. Da fodes à te, pòst reddidero tibi. ¶ Terent. Adelph. Dabitur à me argentum. Cic. 1. Verr. Tempus quod mihi ab amicorum negotiis datur. Idem Att. Datur mihi epistola à sororis tuæ filio. Idem 1. Leg. Nullam tibi à causis vacationem video dari. Idem lib. 7. Epist. Ad Cæsarem litteræ mihi dantur à te.

Defendo. Virg. Dum teneras defendo à frigore myrtos. Plin. Vestes à tineis defendit hæc herba. ¶ Cæsar 2. Ciuil. Musculus defenditur à nostris. Cic. 2. Agrar. Ab hostibus

hostibus defendi paludib. vide Munio & Prohibeo.

Deicere oculos à rep. ¶ Deiectus ex aliquo, & ab aliquo loco. *Deicere*

Desidero abs te aliquid. ¶ Desideratur à magno philosopho grauitas. *Desidero*

Plaut. Rudent. Qui prædam ab eo emerat. Valerius Maxim. lib. 4. cap. 2. A piscatoribus in Milesia regione verriculum trahentibus quidam iactum emerat. *Emo & redimo*

Cicer. Offic. Aut captos à prædonibus redimunt.

¶ Cic. 1. Verr. Emtum est ex senatusconsulto frumentum ab Siculis prætore Verre. Idem Senect. Ex his princeps emitur ab inimicis meis. Plaut. Epid. A le-

none quedam vt fidicina, quam amabat, emeretur sibi. Suet. August. Caium & Lucium adoptauit, domi per assem, & libram emtos à patre Agrippa. Lilius

dec. 4. lib. 4. Vt captiui ab Annibale redimantur. Iuuen. Satyr. 4. *Monstrum nulla virtute redemptum à vitiis.* Ouid. in Epist. *Si tibi ab Attrida precio redimenda fuisset.* Vide Pero, & postulo.

Eripere à periculo. ¶ Vereor ne eripiatur à nobis regia causa. *Eripio*

Exigere aliquid ab aliquo. ¶ Quintil. lib. 1. A Grammaticis exigitur poëtarum enarratio. Cæsar 1. Ciuil. Pecuniæ à municipiis exiguntur. *Exigo*

Extorquere aliquid ab aliquo tritum est. ¶ Cic. Pecunia omnis ab eo extorta atque erepta est. *Extorquo*

Cic. de vniuers. Mundus per se, & à se & patitur & facit omnia. Idem 1. Inuent. Commune est, quod nihilo magis ab aduersariis, quàm à nobis facit. Idem de Orat. A se aliquid facere. ¶ Tritum est: hoc factum est à vobis. *Facio*

Terent. Phorm. Otium à senibus ad potandum vt habeam. *Habeo*

habeam. Cicero Bruto: Nullas adhuc à te litteras habebamus. Idem pro Sext. Habere beneficium ab aliquo. Idem 1. Offic. Scenicorum quidem mos tantam habet à vetere disciplina verecundiam. &c. Idem 12. Famil. Habeas eos à me commendatos. Idem, habere præsidium, vel spem ab aliquo. ¶ Idem in Vatin. Quare ne tibi hunc honorem à me haberi fortè mirere. Idem pro Cælio, Eam dignitatem in M. Cælio habitam esse summam, hodieque haberi ab omnibus.

Impetro. Ciuitatem ab aliquo impetrare, tritum est. ¶ Cic. Amicit. Quid postules ab amico, & quid patiare à te impetrari. Plau. Mostel. Aliud quiduis impetrari à me facilius perferam. Val. Max. lib. 4. cap. 3. A seruis vix impetrari potest, ne eam supellectilem fastidiant, qua vti Consul non erubuit. Cæsar 1. Ciuil. Ægrè ab iis impetratum est, vt in senatu recitarentur.

Lego, as. Cic. pro Cluent. Itaque ei testamento legat pecuniam grandem à filio. Idem in Topic. Vxori ancillarum vsum fructum legauit à filio. ¶ In passiuum tritum est apud Iurisperitos: Domus legata est à Titio. Vide Brisonium & Hotom. in A, vel Ab. & pensita phrasin.

Lego, is. Cic. Att. 16. A Bruto legi Antonij edictum. Sic dicimus, Legi à te litteras. ¶ Ouid. 3. Pont. A posteritate legi. Cic. Liber tuus legitur à me diligèter, i. per meos. vt, Trepidabatur à Cæsare. Et captus oculis etiam diceret: Terentius legitur à me diligenter.

Libero. Cic. Liberaui hunc à Cæsare, tritum est. ¶ Idem; liberari se ab aliquo. Idem: A scelere certè liberati sumus. Idem: Te à quartana liberatum gaudeo. Vide Separo.

Cic.

Cic. 13. Att. Ab illo mihi mittas. ¶ Idem, & à me *Mitto.*
missi sunt.

Mouebo hunc à sacra linea: remoue te ab illo. *Moueo,*
¶ Remouentur à vitiis. *Rem.*

Tacitus lib. 10. Sæuus ille vultus, & rubor à quo se *Munit.*
contra pallorem muniebat. Columel. Quantumque
res patietur, à frigore & tépestate muniemus. Idem,
Hortum ab incurfu hominum pecudumq. munire.
Horat. Inclusam Danaen munierant satis nocturnis
ab adulteris. ¶ Lucret. lib. 3. Quòd letalibus ab rebus
munita tenetur. Cæsar 2. Ciuil. Tecta, atque munita
ab omni ictu telorum. Tacitus, munitus ab insidiis: vt
Horat. Tutus ab infestis latronibus. & Ouid. Tutus
ab insidiis. vide Defendo.

Cic. pro Flac. Si prætori dedit, à quæstore numera- *Numero.*
uit. Idem 2. Phil. à se numerare. Martial. Omnis ab
inſuſo numeretur amica Falerno. vide Soluo.

Liuius lib. 2. Tarquiniëſis ab ſua parte Romanum *Pello.*
pepulit. Terent. Quis nam à me pepulit tam grauitet
fores? Idem, Et iſtum æmulum ab ea pellito. Cæſar
1. Gall. Quum hoſtium acies à ſiniſtro cornu pulſa.
Li. Cætera à fronte pulſa.

Peto à te, tritum eſt. ¶ Cic. 6. Epiſt. Nec tamen ipſe, *Peto.*
à quo ſalus petitur, habet explicatam rationem ſalutis
ſuæ. Idem 1. Diuinat. Vt ab eius ſolo in quo eſt hu-
nus oracula peterentur. Martial. A caupone tibi fæx
Lælerana petatur. Vide Emo, & Repoſco.

Postulare ab aliquo, tritum eſt. ¶ Cic. 1. Leg. Veri- *Postulo.*
tas à te poſtulat. Idem 2. Tuſcu. Quod ergo & po-
ſtulat à fortibus, & laudatur, quum ſit, &c. Idem,
Poſtulat à te iam diu, vel flagitatur potius hiſtoria.
Cic. Philip. Sed quoniã ab hoc ordine non fortitu-
do

do solum, sed etiam sapietia postulatur, &c. vide Emo.

Prohibeo. Dicimus prohibeo vim ab amico, & amicum à vi.
¶ Cic. 3. Offic. Nam & à rep. forensibusque negotiis armis impiis, viq. prohibiti.

Proiicio. Proiicere, & reiiicere à se mala, tritum est. ¶ Cic. À liberis suis abstrahi, & à coniuge abripi, & ab aris, focisque innocentem proiici. nota hæc infinita verba.

Promo, Depromo. Cic. 2. Orat. Ne ipse aliquid à me promississe videar. ¶ Idem: Iuris utilitas vel à peritis, vel de libris depromi potest. 1. Orat.

Reddo. Cic. Litteras à te mihi Stator tuus reddidit. ¶ Idem, Litteræ mihi redditæ sunt à te. Idem: Litteræ mihi redditæ sunt in senatu ab Lentulo.

Rapio. Rapere ab aliquo, tritum. ¶ Horat. 3. Carm. aut aquosa raptus ab Ida.

Reposco. Cic. 1. Verr. Nihil est, quod minus ferendum sit, quàm rationem ab altero vitæ reposcere eum, qui nō possit suæ reddere. ¶ Val. Maxim. lib. 3. cap. 6. Quum à Scipione ratio in curia posceretur. i. quum Tribuni ab eo peterent rationem. Vide Peto, & Postulo.

Separo. Cic. Luceio: Qui omnes à perpetuis suis historiis ea, quæ dixi, bella separauerūt. ¶ Idem 4. Acad. Quoniam vera à falsis nullo discrimine separantur. Ouid. 1. Amor. A domina separari. vide Libero.

Soluo, pers. Cic. 5. Att. Sed etiam hoc dicit; se à me soluere. Ibidem lib. 7. Ab Egnatio soluat, quod tibi debet. Idem pro Planc. ab aliquo persoluere. Idem. Id à vobis persoluere me finite. ¶ Plaut. Res soluetur ab trapezita meo. Cic. Solutus à cupiditatibus. Ouid. Ab amplexu alicuius solui. vide Numero.

Sumo. Terent. Adelph. Postremò à me argentum, quantum est, sumito. ¶ Cic. pro Lege Man. Ab eodē Pompeio

peio omnium rerum egregiarum exempla sumantur.
 Ouidius 2. Amor. Factus sumuntur ab imagine speculi.

¶ Caesar 3. Ciuil. qui portus ab Africo tegebatur, ab *Tegor* Austro non erat tutus.

Verbum igitur passiuum solo supposito cōtentum est. Cic. lib. 15. Epist. citat versiculum Næuij, Lætus sum laudari me, abs te pater laudato viro. Sed attende quomodo distingat idem Cicero lib. 5. ad Luceiū: Placet enim Hector ille mihi Næuianus, qui non tantum laudari se lætatur: sed addit etiam, à laudato viro. Item pro Milone. Factū inne sit? at constat: à quo? at patet. Vides particulas (à quo) separari à verbo passiuo. Denique eodem prorsus manente sensu actiua oratio in passiuam verti non potest. Vnde falluntur Alciatus lib. 2. Parerg. cap. 28. & Ræuard. lib. 2. cap. 5. Varior. qui putant valere stipulationem etiam in passiuua voce: vt dabis? dabitur. Id ostēdūt ex loco Plauti in Pseud. scen. Viso quid rerum. Vbi Simo dicit: viginti mnas dabin? Respondet Ballio: Dabuntur. Sed in sequenti scena sic se excusat Ballio: Auferetur id præmium à me, quod promisi per iocū? Quasi dicat: Ego nec verè promisi, nec verè, aut ex formula fui stipulatus, sed iocosè, & quasi coactus. Cui Simo respōdet: De improbis viris auferri præmium & prædam decet. Quæ dixi de verbis passiuis Latinis eadem de Græcis dictū esse velim. In omni enim idiomate passiuum solo supposito contentum est. Et quamuis vernaculæ linguæ careant omnino passiuua voce, dicimus tamen, *correse, andasse, acabose la guerra, mejor se viuie en el campo que en la ciudad.* vbi solo supposito, etiam sub intellectu perficitur oratio.

VNVM

VNVM VNI CONTRARIVM

EST. PARADOXVM.

PLato in Alcibiade secundo, & præcipuè in Protagora sic ait : Οὐκ ἓν (ἢν δὲ ἐγὼ) ἐνὶ ἐκάσῳ τῶν ἐναντίων ἓν μόνον ἐστὶν ἐναντίον, ἔτι ἔ πολλα. i. Nonne, dicebam ego, unicuique contrariorum vnum solum est contrarium, nõ multa? Hanc Platonis sententiam, contra cæteros & Græcos & Latinos Philosophos, verissimã puto. Non enim probari potest viris doctis esse virtutes in medio vitiorum fitas. Quare illud Horatij : *Virtus est medium vitiorum, & utrinque reductum.* & illud eiusdem : *Est modus in rebus, sunt certi deniq; fines, Quos ultra citrag, nequit consistere rectum.* tum illa : *μηδὲν ἄγαν,* nihil nimis : *πάντων μέτρον ἄριστον,* Omnium modus optimus : præcepta popularia sunt, & ad vulgi captum accommodata. Medium enim vulgò queritur inter amare, & odisse: inter effusionem & avaritiam: vnde illud tritum: *In medio consistit virtus.* At verò exactius rimanti, pressiusq; hæc consideranti quomodo satisfaciet Aristoteles, quum unicuique morali virtuti duo vitia hinc inde constituerit? Nam primum omnium ipsemet Aristoteles fatetur virtutem non æqua portione in medio vitiorum collocari, neque ab utroque vitio æqualiter dissidere. Liberalitas etenim inter effusionem & avaritiam ita collocatur, vt effusioni propinquior longè ab avaritia separetur. Eodem modo fortitudo audaciæ proxima longè dissidet à timiditate. hicq; ordo cæteris in virtutibus seruatur. Iã igitur quomodo ab hac quæstione te expedies? Si timiditas audaciæ contraria est, quomodo audacia fortitudini aduersabitur, & fortitudo timiditati: quum præsertim

præsertim vitia hæc duo simili positu à virtute nõ separentur, sed timiditas longissimè absit à fortitudine, & fortitudini coniungatur audacia? Deinde Aristoteles ipse sic definit contraria. Contraria sunt quæ sub eodem genere maximè distant. Nunquam igitur sub eodem genere tria contraria, sed duo tantũ inueniuntur. Quid quòd fortitudo & audacia in subeundis periculis versantur, at verò timiditas in fugiendis? non possunt igitur hæc inter se conuenire. Ego meam sententiam sic astruo. Quum duobus vitiis duæ sint contradictiones, cuiusq. autem contradictionis duæ sint partes, vna turpis, altera honesta: duobus utiq. vitiis duas virtutes repugnare oportebit.

Sunt præterea (vt ferè omnes testantur) proxima virtutibus vitia: & ita hæc illas mentiuntur, vt stannũ, argentum; aurichalcum, aurum. Quĩ fieri potest igitur vt fortitudo aduersetur ignauiæ cum qua nihil habet similitudinis? *Fallit enim vitium specie virtutis & umbra.* vt præclarè scripsit Iuuenalis. Cicero in Partitionibus vni virtuti vnum tantum opponit vitium. Cernèda sunt, inquit, diligèter ne fallant ea nos vitia, quæ virtutem videntur imitari: nam & prudentiam malitia; & temperantiã immanitas in voluptatibus aspernandis; & magnitudinem animi superbia in animis extollendis; & integritatem despicientia in contènedis honoribus; & liberalitatem effusio; & fortitudinem audacia imitatur; & patièntiam duritia immanis; & iustitiam acerbitas; & religionem superstitio; & lenitatem mollitia animi; & verecundiam timiditas: & illam disputandi prudentiam concertatio, captatioq. verborum: & hanc oratoriam vim inanis quãdã pro-

E

fluentia

fluentia loquendi. Horatius item in arte Poëtica vnũ
vni in scribendo vitium opponit:

*Maxima pars vatum (pater, & iuuenes patre digni)
Decipimur specie recti: brevis esse laboro,
Obscurus fio: sectantem leuia nerui
Deficiunt, animiq; professus grandia turget;
Serpit humi tutus nimium timidusq; procella:
Qui variare cupit rem prodigialiter vnã,
Delphinum siluis appingit, fluctibus aprum.
In vitium ducit culpa fuga, si caret arte.*

Idem lib. 2. Epist. 2.

*Scire volam quantum simplex, hilarisq; nepoti
Discrepet: & quantum discordet parcus auaro.*
Sed libet apponere tabellam Aristotelicam in tribus
lineis: deinde nostram in quatuor lineis subiungam,
in qua vnicuique virtuti vnicũ duntaxat vitium
respondebit.

EXVPE

EXUPERAN- MEDIOCRI- DEFECTIO.
TIA. TAS.

In metu & confidentia.	Audax.	Fortitudo.	Ignauia.
In voluptatibus & doloribus.	Intemperantia.	Temperantia.	Sensus expers.
In dandis accipiendisq. pecuniis.	} Effusio.	Liberalitas.	Auaritia.
		} Nimi ⁹ splendor	Magnificentia.
In honore & infamia.	} Elatio animi.		Magnitudo ani-
		} Ambitiosus.	Modestia. (mi.
In ira.	Iracundia.		Lenitas.
In veritate.	Arrogantia.	Veritas.	Diffimulatio.
In iocūditate ioci.	Scurrilitas.	Comitas.	Rusticitas.
In iucūditate seria.	Assentator.	Amicus.	Morosus.
In perturbationib.	} Pavidus.	Verecundus.	Impudens.
		} Inuidentia.	Indignatio.
	Plus.		Iustitia.

In periculis subeundis.

Μαινόμενος, furiosus. qui timoris vacuitate superat. Ανδρεία, fortitudo.

Θρασύς, audax, qui fidēdo superat. Cic. cū facinorosis audacter.

In voluptatibus corporeis sectandis.

Απολασία, intemperantia. Cic. Σωφροσύνη, temperantia, modicū libidinosi luxuriosè. ratio, modestia.

In erogandis pecuniis.

Ασωτία, ἀνελευθερία, effusio, Ελευθεριότης, liberalitas, largitudo, profusio, luxuria. elegancia.

Idem in rebus magnis.

Απειροκαλία, βαναυσία, nimius Μεγαλοπρέπεια, magnificentia, splendor, Insolentia operaria. sumtuosus.

In sectandis honoribus.

Χαυνότης, elatio animi, Μεγαλοψυχία, magnitudo animi. laxitas animi.

Idem in rebus parvis.

Φιλότης, superbus, Modestia, caret nomine. ambitiosus.

In ira, vel punitione.

Οργιότης, iracundia. Seuerus, caret nomine.

In veritate promenda.

Αλαζονεία, arrogantia, Αλήθεια, veritas, verax. iactantia.

In incunditate circa iocum admittenda.

Βωμοκοχία, scurrilitas. Ευφραπεία, facetus, urbanitas.

In incundis seriis admittendis.

Αρεσκος, si non utilitate ducitur, Φίλος, affabilis, facetus, amicus blandus, placendi studiosus. Horatio.

Κόλαξ, scurra si emolumentum causa.

In tractandis negotiis.

Αναίσχυντος, impudens. Πρακτικός, sollicitus, agilis.

In alterius gloria.

Φθόνος, inuidencia. Ζήλος, æmulatio.

In periculis fugiendis.

Cautus, εὐλαβὴς Cic. 4. Τυφ. Δειλὸς, timidus, metuēs, pa-

A malis natura declinamus, uidus.

que declinatio si cū ratione

fiet, cautio appellatur: quæ autem sine ratione, metus.

*In voluptatibus corporeis assernandis.*Αποχή, ἐγκράτεια, ἀγνός. Αβ- Αναίσθητοι. sensus expertes,
stinētia, continētia, castitas. Immanitas Cic.*In retinendis pecuniis.*

Φειδωλὸς Parcus. frugi. Ιουε. Ανελευθερία, tenacitas, αua-

Frugi laudatur auarus. ritia, illiberalitas.

*Idem in rebus magnis.*Καθαροί, φιλοκαλοί, mundi, Μικροπρέπεια. sordes, inde-
splendidi, elegantes. cora, parsimonia sumtus.

Horat. li. 2. Saty. 2. Μύδus erit, qui nō offendet sordibus.

*In contemnendis honoribus.*Ολόκληρ⊙. integritas, Μικροψυχία, paruus animus,
sanctitas. pusillus.*Idem in rebus paruis.*Ταπεινότης, Αφιλότιμ⊙, despectus, cō-
humilitas. temtor honoris.*In non puniendo.*Πραότης, lenitas, clementia, Αοργησία, lentitudo,
mansuetudo. animi mollities.*In veritate celanda.*Ειρωνεία, dissimulatio. Socra- Βαννοπαυῆργοι, Veteratores
tes dictus est ἔρων. gloriosi.*In incunditate iocosa repudianda.*

Σεμνός, seuerus, tristis. Αγροικία, rusticitas, agrestis.

*In incundis seriis repudiandis.*Βαρύς, grauis, Cic. cū tristib. Δυσκολ⊙, δυσχερής, Asperi-
seuerè, cū senib. grauiter. tas, agrestis. Horat.*In detrectandis negotiis.*

Αιδήμων, pudens, verecund. Καταπλήξ, pauid. timid. re-

In alterius malis. (missus.)

Νέμεσις, Indignatio. Επιχαιρεκακία, maleuolētia.

ARTIFICIOSÆ MEMO-
RIÆ ARS A FRANCISCO
SANCTIO BROGENSI RHETORICES
Græcæque linguæ primario Doctore collecta.

MEMORIA, est firma animi rerum & verborum dispositionis perceptio. Ea duplex est: vna Naturalis; Artificiosa altera. Naturalis est ea, quæ nostris animis insita est, & simul cum cogitatione nata. Artificiosa est ea, quam confirmat inductio quædã, & ratio præceptionis. Sed vt cæteris in rebus ars naturæ commoda confirmat, & auget: sic naturalis memoria, quanuis ea sit egregia, præceptis & arte nitescit. Cõstat igitur artificiosa memoria Locis, & Imaginibus. Loci sunt pro charta: Imagines pro literis: Dispositio imaginũ similis est scripturæ: Pronuntiatio lectioni.

Loci sunt igitur, quos vice chartarum paramus; qui aut natura, aut manu sunt absoluti: vt ædes, intercolumnium, anguli, fornices, ianue, fenestræ, hiatus parietum, & similia.

Loci debent esse notissimi nobis, & diligenti cura ter, aut quater in mense reperendi.

Sunt autem eligendi maximè diuersi forma, vel natura: Obest nanque memoriæ locorum similitudo, quales sunt cellulæ monachorum.

Si tibi locus non suppetat, vbi locus, aut naturales, aut artificiosos possis constituere: si vales ingenio, ingenio ipso tibi elegantissimam domum imaginabere, vbi perpetuos & stabiles locos possis adaptare: vt qui ab inferno per elementa & planetas ad cælum efformabat.

Vicinitas

Vicinitas locorum naturalem etiam memoriã cõ-
turbare solet: distantia longior moram adfert. Distã-
bunt igitur inter se loca sex ferè pedes, aut quatuor
passus, vel, si placet, quinque.

Ne nimis alta, nève nimis depressa loca eligantur:
nimia enim alleuatione, vel depressione oculi offen-
duntur in recitando: sint septem, aut octo pedes alta,
vt manu tangi possint.

Ne sint nimis lucida, vel obscura nimis: ne aut te-
nebris obscurentur Imagines, aut nimio splendore
præfulgeant.

Solitudo confirmat integras simulacrorũ figuras:
quare loca seligere oportet sola, nec frequentata. Sed
satis est illa semel aut bis vidisse vacua, etiam si soleãt
frequentari.

Sint loca nec ampla, nec arctata nimis: illa enim
nimis amplas reddunt imagines: hæc verò imagines
non capere posse videbuntur.

Sunt qui disponant ingeniosè in claustro quodam
arbores pro locis, ordine Alphabetico, in quarũ trun-
cis sint belluæ eiusdem literæ: in summitate verò ar-
boris etiã eiusdem litteræ aues. vt Abies, Aper, Aqi-
la. Buxus, Bos, Bubo, &c.

Sunt qui locos per quinarios diuidant, & quinto
loco manum auream collocent, decimo auream cru-
cem, decimoquinto super crucem manum, vigesimo
duas cruces. Alij hos quinarios per literas aureas dis-
ponunt: ita vt A, primum quinarium ducat, B, secun-
dum, D, tertium &c.

Pro locis alij in aula vel claustro quodam animalia
ordine Alphabetico disponunt. Vt Aries, vel Asinus,
vel Aper, vel Aquila. Bos seu Basiliscus. Canis, seu

E 4 Cernuus,

Cervus, seu Camelus, seu Ciconia. Draco, vel Delphinus. Equus vel Elephas. Faunus. Gallus, seu Gryps. Hircus, vel Hædus. Iuuecus vel Ibis. Leo, vel Lupus. Mulus. Noctua. Ovis, vel Onager, vel Onocrotalus. Pavo, vel Porcus. Querquedula. Rhinoceros, vel Rhôbus, vel Rana. Simia, vel Sphinx, vel Sus. Testudo, vel Tigris, vel Taxus. Vacca, vel Vrsus, vel Vulpes. Xiphia. Y littera. Zodiacus. Sed hæc animalia (vt & alia omnia loca) fingatur fixa & immobilia, alioqui cōturbabunt memoriam, quum alia iis pro imaginibus superponetur. Tum deinde hæc ipsa animalia in alios etiã locos poteris diuidere, vt in partes priores & posteriores: sicq. copia locorum parabitur: nã qui multa volet meminisse, multos locos memoriæ naturali mādēt necesse est. Sicut Rauenas qui cētum decem milia locorum se parasse gloriatur.

Commodius autem disponentur loca, si à sinistris partibus Claustris vel templi, iuxta consuetudinem scribendi sumseris exordium. alij dexteris inalut. vt cunq. sit, per parietes eundem est, relictis intermediis domus.

DE IMAGINIBVS.

IMagines, simulacra, idola, signa, vel formę sunt notę quędam, eius rei, cuius rei meminisse volumus. vt homines, equi, leones, &c. Constāt autem quędam natura, quędam artificio. Sed quoniam solet accidere, vt imagines partim firmę, & ad mouendum idoneę sint; partim infirmę, atq. imbecillę: quas sequi, aut vitare debeamus, aperiendum est. Si quas res in vita videmus paruas, vsitatas, quotidianas, eas meminisse non solemus, propterea quod nulla, nisi noua, & admirabili re animus soleat cōmoueri. At si quid videmus,

demus, aut audimus egregiè turpe, aut inhonestum, inusitatum, magnum, incredibile, aut ridiculū, id diu meminisse consueuimus. Solis exortus, cursus, & occasus nemo admiratur, propterea quòd quotidie fiūt: at defectus Solis miramur, quia rarò accidunt, atque adèò Solis, magis quàm Lunæ, quoniam illi sunt rariores. Docet ergo natura se vulgari & vsitata re non exsuscitari: nouitate verò & insigni quodam negotio commoueri.

Imagines igitur nos in eo genere constituere oportet, quod genus in memoria manere diutissimè possit. Id accidet, si quàm maximè notas similitudines constituemus: si non mutas, nec vagas, sed aliquid agentes imagines ponemus: si egregiam pulcritudinè, vel etiam turpitudinem eis attribuamus: si re aliqua, vt corona, vel illustri veste exornabimus: si denique ridiculi aliquid appingemus, quo faciliùs eius meminisse possimus.

Querantur imagines, quoad eius fieri possit, rerum viuientium, atque adèò se mouentium; sic enim validius memoriam excitabunt. Equus pulset humū, lupus deuoret, cuniculus terram fodiat. Nec id ipsum animalcula parua præstabunt, vt pulex, formica, musca: sed pro formica multitudinem formicarum arborem ascendentium constituam: pro pulice notū hominem quem aliquando pulices capientem vidi.

Si piperis, tritici, aut sinapis volueris recordari, appone notum tibi piperis, aut tritici grana motitatem. Idem sit iudiciū de rebus, quæ sese mouere nequeunt: vt campana, vestis, gladius,

Si res, cuius vis meminisse, tibi sit nota, siue illa corporata sit, siue expers corporis: semper illud agens

E 5

effingatur,

effingatur, quod ab ea potissimum fieri animaduerti-
sti. Faber ferrarius ferrum è fornace fingatur educēs:
argentarius argenteum poculum expoliat. Gramma-
ticam virgo cum ferula referat : Huc spectat pictura
omnium artium : pictura quinque sensuum : pictura
septem planetarum : pictura duodecim mēsiū, atq.
virtutum, & vitiorum. Hac in parte memoriæ studio-
sum, memoriæ naturalis beneficio, in Ægyptiorū lit-
teris, quæ Hieroglyphica vocantur, velim exercitatū:
euoluat Emblemata variorum autorum : vt varias res
variis significationibus depingat. Serpens caudā mor-
dens pro anno ponitur: caput leonis pro vigilia: musca
pro impudentia; laurus pro victoria. &c.

DE REBUS IGNOTIS.

Rerum notarum alias imagines non quæramus,
vt Papa, Imperator, Episcopus, panis, vinum : &
si velim illarum rerum, quæ in meo Musæo sunt, re-
minisci, illamet meis locis collocabo. Si verò res, qua-
rum vis recordari, notæ non sint, per alias tibi notas
hoc erit agendum, siue eiusdem, siue diuersi nominis.
Exemplum primi: volo Petri, vel Paulli, quos nūquā
vidi, meminisse: collocabo in locis Petrū vel Paullum
mihi notissimos, aut etiam D. Petrum, vel D. Paullū.
Sic pro Cicerone mihi cicer succurret, pro Lentulo
lentes, pro Fabio fabæ. Huc adde eadem nomina di-
uerso significatu: vt pro porrò, porrum: pro verò, ve-
ru: pro cano, canem: pro Aristotele aristas: pro Plato-
ne, Hispanè *plato*. Exemplum secundi: Ouidij possum
meminisse per magnitudinem nasi, quia Naso etiā di-
citur: Platonis per humerorum amplitudinem, vnde
illi nomen: Sallustij per intortos capillos, nā Crispus
etiam

etiam dicitur: Horatij per demissas, & flaccidas aures, unde Flacci fuerunt nominati. Si velis meminisse huius vocis Hebrææ He, quod est Deus, finge tibi Heliam in curru igneo. Est Titulus in Digestis, De vi, & vi armata. huius Tituli facilè recordabuntur, qui audierunt doctorem citantem & iterantem, de sex, & sex armata: putabat enim ille Vi & Vi esse numeros. Gestus itaque alicuius memoriam excitat.

Ponitur sæpè causa pro effectu: vt pictor pro pictura, Bacchus pro vino, ferrum pro gladio. Cōtrà etiam effectum pro causa: vt pictura pro pictore, codex Horatij pro Horatio, argentum pro patera.

Sæpissimè adiunctū pro subiecto, aut contra. Non possum ego meminisse Bejaris, nisi prius raporū meminero; neque Olmedi, nisi prius raphani succurrāt.

Virorum & aliarum rerum nomina per casus & numeros sic poteris reminisci. Homo nudus capite locū tāgens, rectum singularē designet: dextra genituum; sinistra datuum; dextro pede accusatiuum: sinistro vocatiuum; genu flexo ablatiuium. Homo vestitus iisdem motibus pluralem numerum significabit.

Numeros antiqui sic per digitos significabāt. Tres digiti in læua manu, minimus & primi duo vsque ad nouenarium tantum indicandum sumuntur: pollex & index decades perficiunt vsque ad nonaginta. In sinistra igitur auricularis suum tuberculum incuruatus tangens, vnitatem significat. Annularis eodem inflexus modo, duo. Medius, qui dicitur Verpus, siue impudicus, aut infamis, suo tuberculo affixus, tria. Rursus Minimus elatus duobus sic manentibus, quatuor. Annularis etiam iuxta Minimum subleuatus, quinque. Eodem depresso reliquis erectis, sex significatur. Auricularis

ricularis deinde ad imum palmæ tuberculum appressus, septenarij signum est. Adiunge illi Annularem, & efficies octo. Adiunge duobus medium, & nouē annumerabis. Porrò index in primam pollicis suffraginem vnguem affigens denarium commōstrat. Pollex Indicis affixus radici, viginti. Osculentur se inuicem Pollex, & Index, & triginta enumerabis. Pollex supra Indicem extentum extentus, facta cruce, efficit quadraginta. Quinquaginta efficit pollex, si palma tota passa, deorsum inflectatur, ita vt Γ Græcum representet. Si super inflexum Pollicem superinducas Indicē, ita vt pollicis vnguis cooperiatur, efficies sexaginta. Septuaginta efficies, si indicis incurui mediū articulū extentus pollex contingat. Index supra Pollicem extentum extentus, efficit octoginta. Inflexus Index ad radicem Pollicis affixus nonaginta concludit. Tum deinde transitur ad dextram, & eo pacto, quo in sinistra vnitates numerabamus, numerabimus hîc centenarios: quo verò modo illic denarios, hîc millenarios numerabimus. Hîc in multis Bedam non sequimur, sed Irenæum Theologum, & Græcorum aliquos, & Lucam Minoritam. Porrò si velis vltra procedere, decem millia signabis in sinistris partibus, si supinā expansam manum pectori admoueas: viginti millia, si eandem ponas pectori aduersam: eandem in eodem loco pronam, triginta millia facit. Eadem iuxta umbilicum supina, quadraginta millia. Ibidē prona quinquaginta millia. In femore sinistro posita supinè, sexaginta millia. Ibidem prona, septuaginta millia. Eadem iuxta inguina supinè, octuaginta millia: ibidem prona, nonaginta millia. Tum centū millia vsq. ad nonaginta millia in dextra eodem tenore computabis. Postremò

stremò digitis pectinatim insertis decies cētum mil-
lia (quem numerum *cuento* vocamus) numerabis.

Quum dictio gestum aliquem comprehendit, ge-
sticulatio erit pro figura: pro spolio, colloco, qui alium
spoliet: pro rapio, qui aliquid rapiat: sic amplector, of-
culator, diuido, &c.

Non semper erit necesse multos locos multis ima-
ginibus inseruire. Nam vnus sãpè locus integram hi-
storiam continebit. Vt si accusator dixerit: hominẽ ab
reo veneno necatũ, idque hæreditatis causa factũ ar-
guerit, & eius rei multos dixerit esse testes & cõscios:
huius totius rei imaginem in vno solo loco cõforma-
bimus. Ægrotum in lecto cubantem faciemus illum
ipsum, de quo agetur, si formam eius retinebimus: si
eum non cognouerimus, aliquẽ ægrotum, non de mi-
nimo loco, sumemus: vt citò in mētem venire possit:
& reum ad lectum eius adstituemus, dextra poculum,
sinistra tabulas, medico testiculos arietinos tenētem.
Hoc modo & testium, & hæreditatis, & veneno neca-
ti memoriam habere poterimus.

Aristotelem diuitem, Philosophum, Dialecticum,
& Astrologum fuisse memorant. Finge hominem gra-
uem aureo pileo insignitum, pone illi in dextra ramũ
viridem aureis & argenteis filis circumuolutum, in si-
nistro brachio tortuosum anguem, eiusque sinistra
sphæram applicato.

Si verò multa sunt, quæ memoriæ mandare velis,
multos locos impleas necesse erit: vt si concionatorẽ
audias sic differentem: Quemadmodum prata viren-
tia variis odoriferisque floribus vestita oculos atque
etiã animos solent exhilarare: sic animæ nostræ hor-
tulus suauissimis virtutis floribus depictus & exorna-
tus

tus non solum nos beatos efficiet, sed cœlestes etiam Angelos rapit in admirationem. Quæ rosa fragrantior ipsa paupertate spiritu humili concepta, quæ cœlum ipsum odore contingit? Quid suavius patientia miti animo inhærens, quæ terram totam odore perfundit? Luctus verò & suspiria huius exsilij vera germinabunt solatia. Fructus verò dulcissimus exuritionis iustitiæ ad amplissimos ducet epularum apparatus. An verò Hyacinthos aut violas mihi iucundiores enarrabis, quàm in egenos & miseros animum propensum, qui præstantissimos fructus colliget, misericordiam videlicet, qua copiosissimè abundabit. Cordis autem mundities liliis candidior Deum ipsum, si non corporeis oculis, at mente pura merebitur intueri. Quibus autem floribus almam pacem comparabimus, qua qui præditi sunt, filij Dei vocabuntur? Nec verò si in hoc horto videas flores ab Austri violentia marcescentes, de illorum vita desperandum putes, quoniam cœlum ipsum eorum sedes erit. At vos Apostoli Dei, vera plantatio in Hiericho, in quos hominum maledicta, persecutio, & prauum mendacium vires exercuit pro veritate tuenda, gaudete & exultate quoniã mercedem supra quàm dici potest, amplissimam consequemini. Huic sermoni nouem locos iudico esse satis. In primo singam amœnissimum hortum, in cuius vna parte ponã amicam flores olfacientem, & manum ad cor applicantem: & altera verò aliam amicam ridentem, supra illum duos Angelos admirantes, & hæc fuit illa similitudo. In secundo loco colloco Diuum Frãciscum pannis oblitum & deiectum, cuius ab ore rosæ prodibunt cœlum attingentes. In tertio, Iobum afflictum, sed alio in loco ditissimum. In quarto D. Paullum suspirantem

spirantem dissolui, & esse cum Christo. In quinto, Ioseph virum D. Mariæ palmam & cedros tangentem. In sexto, Tobiam vel Abrahamum. In septimo Ioan. Baptistā digito Christum ostendendo. vel Ioan. Euāgelistam in Apocalypsi. In octauo D. Stephanū aspicientem cœlos apertos, vel vnum ex Martyribus. In nono, aliquot Apostolos collocabo, regales illas fellas, vbi iudicaturi sunt, aspicientes. Possit & vnus Christus, diuerso tamen positu, his depingendis sufficere.

Proderit & ad imaginum vsu partium hominis significationes memoria tenere. Caput erectum superbiam denotat, summissum tristitiam. Auris dicata est memoriæ: oculi pudori: lumbi seu renes castitatis: genua misericordiæ. Verenda verecundiam repræsentabunt: vmbilicus, centrum, seu medium: pectus nudum, sinceritatem & candorē: coopertum, fallacem. Cor, amorem: Fel iram: Manus hinc inde pendentes dolorem, vel desperationem: manus coniunctæ sursum, deprecationem: manus pectinatim iunctæ, admirationem: manus aperta, liberalitatem: compressa, auaritiam. Dextra altè in pugnum cōplicata, pugnam vel fortitudinem: humeri patientiam, vel onus: nates, ignauiam: Index ori admotus, silentium.

Planetis etiam partes hominis assignantur. Caput, & cor Soli: Lingua & os Mercurio: splen Saturno: hepar Ioui: sanguis Marti: renes & genitalia Veneri: stomachus Lunæ.

Arieti caput humanum subesse dicunt: Tauro cervicem: Geminis humeros: Cancro cor: Leoni pectus & stomachum: Virgini ventrem: Libræ renes, vertebraeque: Scorpionis genitalia: Sagittario femoralia: Capricorno genua: Aquario tibias: Piscibus pedes.

Autores

Autores citatos in memoriam reduces, si varia illis fingas integumenta. Satyrici mordaces canina pelle fingatur cooperti: Antiqui, situ obfiti & semilaceri: Imitator aliorum, simiæ pelle integatur. Si diues, aut rex aureo amiciatur operculo.

DE MEMORIA VERBORVM.

IN retinendis verbis plus negotij suscipiemus, sed magis ingenium exercebimus. Atque adedò ex hac difficili consuetudine sine labore ad illam facilitatem transire poterimus. Sed hæc imaginum conformatio tunc valet, quum naturalem memoriam exercuerimus: oportet enim versum, vel periodum propositam bis aut ter repetere: tunc principium & aliqua eius verba (nec enim omnia necesse est) ad imagines referre.

Si velis meminisse huius conjunctionis, & pones Erasmus qui tangat locum, & Thomam coram eo: quod si Thomas tangat locum, & Erasmus sit coram eo, non &, sed, te, scripseris. Eodem pacto Simon & Ioannes facient, Si, Ioannes & Simon facient, Is.

In dictione, vel syllaba trium litterarum si sit vocalis in medio, vltimam litteram facio imaginem cum re aliqua quæ à duabus reliquis incipiat: vt in Bar. Romulus cum baculo. Si verò sit vocalis in fine aut in principio, prima littera erit figura cum re quæ incipiat ab aliis: vt Bra; ponam Benedictum cū rapis aut raphanis: & in Amo, Antonium molam voluentem; & si Erasmus posuero cum mola, erit Emo.

In dictionibus longioribus sufficit primam & secundam syllabam posuisse. Nam pro pater, ponam Paullum, pro Pa. & pro Ter, quæ trium litterarum est,
vtar

vtar præcedenti regula. Romulum apponam cum tela.

Postremò cauendum ne imagini superponas imaginem: nam si chartam scriptam superscribas, lituras potius quàm literas efficies. Quare post impletos locos finge aliquem, qui apprehenso baculo totam imaginum compositionem disturbet: tunc denuò poteris nouam telam per vacuos locos exordiri.

TOPICA CICERONIS

EXEMPLIS ET DEFINITIONIBUS
ILLVSTRATA PER FRANCISCVM
SANCTIVM BROICENSEM IN
inclyta Salmanticensi Academia Primarium Rhetorices professorem.

LOCVS EST ARGVMENTI SEDES.

Argumentum est probabile inuentum
ad faciendam fidem.

ARGVMENTA ducuntur ex locis aut in re ipsa insitis, aut assumptis. insita sunt: Totũ, Partes, Notatio, Affecta, que sunt: Coniugata, Genus, Forma, Similia, Dissimilia, Cõtraria, Adiuncta, Antecedentia, Consequentia, Repugnantia, Causse, Effecta. Comparatio parium, maiorum, minorum. Assumpta dicuntur que absunt longeq; disiuncta sunt, ut testimonia.

TOTVM hìc vocamus illud de quo differitur, quod non alia re melius, quàm definitione adhibita explicatur.

F

DEFI-

DEFINITIO est oratio qua id quod definitur explicat quid sit. Cuius duo præcipua sunt genera. Primum, Οὐσιώδης id est, Essentiale quod vim, naturamq; rei declarat. Alterum, Κατὰ συμβεβηκότα. i. Accidentale, quod rem ex his tantum, qua naturam eius non attingunt, cognoscendam proponit, Definitio constat ex genere & differentiis. Tria definiendi præcepta enumerantur. Ne in rem aliam ullam trans ferri possit: ne quid in ea redūdet: nequid illi desit. Huc etiam referuntur DESCRIPTIONES. Ouid. Sulte quid est somnu, gelida nisi mortis imago? Horat. fra furor brevis est. & descriptio Fama apud Virgilium.

PARTES dicuntur in quas totum diuidimus, siue forma sint, siue etiam partes. Sed cum generis forma enumerantur diuisione utimur, cum rei partes, partitione. Catullus, Virginitas non tota tua est, ex parte parentum est: Tertia pars matri data, pars data tertia patri: Tertia sola tua est, noli pugnare dnobus, Qui genero sua iura simul cum dote dederunt. Cic. Offic. Sed omne quod honestum est, id quatuor partium oritur ex aliqua. Aut enim in perspicientia veri, solertiaq; versatur, aut in hominum societate tuenda, aut in animi excelsumagnitudine, aut in omnium que sunt, queq; dicuntur ordine, & modo.

NOTATIO siue nota, Græcè Σύμβολον, siue Ετυμολογία, vim nominis, non rei explicat. vt assiduum ab asse dando. Ouid. Est via sublimis cælo manifesta sereno, Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.

CONIUGATA sunt verba generis eiusdem que orta ab vno vari? commutantur. vt sapiens, sapienter. sapiētia. Hæc coniugatio Græcè Συζυγία dicitur. Terent. Homo sum humani à me nihil alienum puto. Cic. in Pisonē, Cum enim esset omnis causa illa mea consularis & senatoria:

toria: auxilio mihi opus fuerat & consulis & senatus.

GENVS est quod duas aut plures partes sui ipsius communiōne similes amplectitur. Refellit semper speciem, ut si arbor non est, laurus utique non erit. Probat tamen speciem aliquando, sed in iis solum quae uniuersè dicuntur. si enim omnis arbor verè germinat, etiam laurus germi- nabit. Ouid. I. *Meta.* animal in deos, pisces, feras, volu- res, homines partitur.

FORMA siue species est pars subiecta generi. sic dicta nōd confusum & informe genus formet & speciendum exhibeat. Probat semper genus, ut si iustitia est, virtus est. Refellit tantum quando omnes auferuntur, ut si neque iustitia, neque prudentia, neque fortitudo est, aut temperantia, non est igitur virtus. Huc possunt referri **EXEMPLA** quae rebus generaliter propositis subiiciuntur. Cic. *Dij* praesentiam suam exhibent hominibus, ut Castor, Pollux, Fauni.

* Ab Spe-
cio is, ver-
bum anti-
quum.

SIMILIA sunt cum duae, aut plures diuersae res si- mili quadam inter se affectione comparantur. Virgil. *O formosè puer, nimium ne crede colori: Alba ligustra ca- dunt, vaccinia nigra leguntur.* neq; interest, ficta sint an vera quae proponuntur. ut illud Horatii: *Ne moueat cor- nicularisum.* Quo etiam ex genere sunt Socratica indu- ctiones, quas Graeci *Επαγωγές* dicunt. **INDUCTIO** au- tem est oratio quae ex rebus singulis progrediens, ad res v- niuersas peruenit. ut gubernator is demum est optimus, qui peritus & doctus: itemq; auriga: & reip. moderator: & imperator. Qui igitur in quaq; re peritus est, is est ha- bendus praestantissimus.

DISSIMILIA siue differentia sunt quae in diuer- sa qualitate comparantur. Virg. *At non ille (satum quo te mentiris) Achilles, Talis in hoste fuit Priamo.* Ouid.

Non formosus erat, sed erat facundus Ulysses. Horat. Cœlum non animum mutant, qui trans mare currunt. Locus hic aptissimus est ad distinguendum, quæ vicina vel affinia videntur, nisi animaduertas. Cicero in Verr. Non enim furem, sed raptorem: non adulterum, sed expugnatorem pudicitia: non sacrilegum, sed hostem sacrorum religionumq;: non sicarium, sed crudelissimum carnificem civium sociorumq; in vestrum iudicium adduximus.

CONTRARIA quatuor modis dicuntur. Primo merè contraria, quæ dicuntur ADVERSA Græcè Ἐναντία, sunt autem quæ in eodem genere plurimum differunt. ut sapientia, stultitia. Virg. Nulla salus bello, pacem te poscimus omnes. Tibull. Sic mihi servitium video, dominamq; paratam, Tu mihi libertas illa paterna vale. Secundo PRIVANTIA Græcè Στεγνία, habitum, habitusq; privationem significantia. ut Dignitas, Indignitas. Præpositio enim, IN, privat verbū ea vi quam haberet, si, IN, præpositum non fuisset. Martial. Ebruius es, nec enim faceres hæc sobrius unquam. Tertio RELATA, ea sunt, quæ se mutua naturalis affectionis relatione complectuntur. ut multa, pauca. Martial. E seruo scis te genitum, blandeq; fateris, Cùm dicis dominum Sosibiane patrem. Quarto NEGANTIA, Græcè ἀποφατικὰ, quorum alterum ait, alterum negat idem, ut bonum, non bonum. Si hoc est, illud non est. Martial. Bella es, nonimus: & puella, verum est: Et dives, quis enim potest negare? Sed dum te nimium Fabulla laudas, Nec dives, neque bella, nec puella es.

ADIVNCTA sunt quæ ipsi rei de qua agitur (sive corporea sit, sive incorporea) proximè adiacent, & coherent. Martial. Crine ruber, niger ore, brevis pede, lumine luscus, Rem magnam præstas Zoile si bonus es. Huc refer

refer ATTRIBUTA rerum & personarum.

ANTECEDENTIA, vel præcurrentia sunt quæ rem necessario antecedunt. ut, Si peperit, cum viro concubuit. Si homo est, animal est.

CONSEQUENTIA quæ rem necessario consequuntur. ut si virtus aboletur non erit iustitia, sed iustitia erit, igitur & virtus. Ex antecedentibus & consequentibus fiunt syllogismi quos hypotheticos vocant.

REPUGNANTIA sunt quæ nunquam cum re coherere possunt. ut si dormit, non scribit. Dormire enim & scribere non sunt contraria, sed simul vna in re non coherent.

CAUSÆ sunt quarum vi aliquid est: ut finis, forma, efficiens, materia. Sed hic Cicero de causis tantum efficientibus agit. Terent. Viden' otium & cibus quid faciat alienus. Aristoteles in rhetoricis septem enumerat causas humanarum actionum, quæ sunt: Fortuna, Vis seu necessitas, Natura, Consuetudo siue mos, Ratio, Ira, Cupiditas, Cic. pro Milone. Hoc & ratio doctis, & necessitas barbaris, & mos gentibus, & feris natura ipsa præscripsit, ut omnem semper vim, quacunque ope possent à corpore, à capite à vita sua propulsarent.

EFFECTA vocamus quæ de causis existunt. Ut enim causa, quid sit effectum indicat, sic quod effectum est, quæ fuerit causa demonstrat. Horat. Quid non ebrietas designat? operta recludit. Spes iubet esse ratas, in prælia trudit inermem, &c. Huc referuntur & CONSILIA, ut Parmenionem interfici iussit Alexander propter coniurationis suspicionem.

COMPARATA sunt ea quæ inter se conferuntur. Hæc autem sunt, aut parium, aut maiorum, aut minorum. PARIA sunt cum ex quantitate pari vel æqua-

li, par & equalis approbatur. Terent. Quando ego non curo tuum, ne cura meum. Ovidius, Quot coelum stellas, tot habet tua Roma puellas. MAIORA sunt quando ex maioribus minora disputantur, Ovid. Servare potui, perdere an possim, rogas? A MINORIBVS non sine copia maiora commonstrantur. Horat. Ut iugulent homines, surgunt de nocte latrones: Ut te ipsum serues, non expergisceris? Cic. pro Murena multis verbis comparat iureconsultum Imperatori.

QVÆ EXTRINSECVS adferuntur probationes sunt artis expertes vt tabula, testes, testimonia diuina, aut humana, &c. Lucanus. Quis iustus induit arma Scire nefas, magno se iudice quisq; tuetur: Victrix causa Deis placuit, sed victa Catoni. Cic. Ut est apud poetam, nescio quem: Male parta, male dilabuntur.

DOMI.

DOMINO

D. RODERICO ORDONIZ PVERTO CARERO,

FELICISSIMI INGENII MAGNÆQUE

spei puero, suoque alumno carissimo Sebastia-
nus del Monte Conchensis bona-
rum artium studiosus S.

S EST, maxime virtute puer, meus erga
te incredibilis amor, ea in tuos literarum
progressus propensa voluntas, ut multum
me non fecisse existimem, si nocte, dieque
in illis potissimum rebus elaborem, quibus
& te omnibus, quod iam facis, mirabilem
prestes, & me iniuncti muneris diligentem exequutorem
fatearis. Quum superioribus igitur diebus, & salutandi
causa, id quod sepe facere soleo, & diuina penè hominis
suauitate, & disciplina animum oblectandi, me ad menam,
tuum, omniumque merito Magistrum Franciscum San-
ctium Brocensem contulisset, quem unum nostræ ciuita-
tis & ingenio, & doctrina prestantissimum audeo dicere,
ibi que post multos sermones ultro citroque, ut fit, de aliis re-
bus habitos, publici illius certaminis sermo incidisset, quod
in Regina obitu cuiuscunque generis Pierides laceſſebat, il-
lius me hercule ingenio dignas animaduersiones in singu-
la propè certaminis istius verba depromsit. Cuius rei quæ
causam altius essem perſcrutatus, suaves Latine lingue
flores, quibus vndique certamen scatebat, quosdam car-
pisse, non sine stomacho audiri. Neque hoc unquam, ut

F 4

his

his detractoribus aliqua ex parte satisfaceret, fuisse aggressum, sanctissime testabatur: quin potius dum reprehensionis causam inuestigasset, hoc illorum acuminis testimonium, nulla data opera, congessisse. Ego tamen, qui excellentis huius viri non solum scripta, sed verba etiam cum illo, qui Apollinis oraculo sapientissimus est indicatus, conferenda semper existimaui: & tibi, & mihi ipsi, ceterisque istius humanae facultatis studiosis inhumanus videbar, si tali beneficio mea saltem iniuria fraudaremur. Quapropter quum mutuo haec ab illo accepissem, rei elegantia captus in consulto illo, & inscio, inuitoque forsitan, haec ut iacebant à pluteo ad typum quam celerrime transfuli. Fruere igitur, ingeniose puer, tanti viri laboribus, & vigiliis, qui (quod de Scipione scribebat Cato) nunquam minus otiosus, quam quum otiosus est: meamque, qui illi discipulus sum, erga te benevolentiam in dies tibi, si pote erit, maiora daturam boni consule. Vale,

RESPON-

RESPONSIO AD QVÆDAM
OBIECTA.

SCRIPSI in quadam epistola: *insta sollempnia facere*. reprehedor in orthographia, & in significatione: nam sollempne, inquit, est quod quotannis fieri solet. Orthographia vera est: dicitur enim sollempnis à sollo voce Osca, i. totum, teste Festo. mnis autem est productio vocabuli, vt in legitimus, æditimus. Aldus in Orthographia sic ait: Sollempne, non solenne habent antiquissimi libri & lapides. Analogia Solenne videtur probare, si modo à Solo anno deducitur, vt quibusdã placet. In hoc tamen plus antiquitati demus, quã analogiæ. vide Festum in Sollo, & Osce. hæc Aldus. Sollempne autẽ nec deriuari ab anno, nec significare quod solet quotãnis fieri, hæc testimonia demõstrabunt. Horat. lib. 1. epi. 18. *Romanis sollempne viris opus, vtile fame*. Idẽ li. 2. ep. 1. *Roma dulce diu fuit & sollempne reclusa, Mane domo vigilare, cliẽti promere iura*. Idẽ li. 1. ep. 1. *In sanire putas sollempnia me, neq; rides?* Plin. lib. 28. c. 9. Certẽ nouę nuptæ intrãtes etiã sollempne habent postes eo attingere. Virg. lib. 12. *Imperiũ sollempne socer, mibi mœnia Teucris Cõstituet*. Cic. ad Att. lib. 7. Tãtum igitur nostrũ illud sollempne seruemus, vt ne quem istuc euntẽ sine literis dimittamus. Tacit. lib. 12. Et funeris sollempne perinde ac D. Augusto celebratur. Idem li. 3. dixit, Funerũ sollempnia. & li. 11. Nuptiarũ sollempnia. Sollempne igitur semper significat aliquid præcipuum, integrũ, singulare, & eximiũ. Sic Horat. lib. 4. oda 11. *Qui dies iure sollempnis mihi, sanctiorq; penè natali propria*. Et Virg. li. 5. *Annua vota tamen, sollempnesq; ordine p̄p̄a*. i. præcellentes.

lentes. Qui locus deceptit Grammaticos, propter annua vota. Qui sapiunt, scribunt sollemnis, sollicito, sollertia, sollers. i. totus ars.

¶ *Sumtus, emtus, contemsi, cōtemtum* scribo sine p. quia verbi characteristica litera perire nō debet, & à Barbaro sæculo dimanauit emprū, cōptum. Barbari scribebant hyemps, dāpnatus, sompniate, prompti. Marius Victorinus in lib. de Orthographia sic ait: Nā hiems, & sumsi, & insumfit, & demsit sine dubio per m. s. scribetis. Et quādo in harum vocem mentionem incidimus, nec consumptum, nec emptum, nec temptat, & similia istis per p. t. scribetis vitiosè, sed vt ego scripsi iuxta m. t. ponetis. Sed de hoc latissimè Lambinus in prologo in Horatium.

¶ Archaismon obiiciunt, quum dixi: *Si pote est*. Nomē potis & pote, nō differt à fortis & forte, nisi quod etiā in neutrali genere aliquando potis reperitur. Lucre. li. 1. *Coniunctū est id, quod nunquā sine perniciali Discidio potis est seiungi, seq. grega.* Idē lib. 5. *Nec potis est cerni, quia casū lumine fertur.* Loquitur de corpore Cattul. *Quantū qui pote plurimum perire.* De voce Potis in masculino, & fœmin. multa sunt testimonia. Virg. 3. *Æn. Nec potis Ionios fluctus equare sequēdo.* Idē *Æn. 11. At nō Euandrum potis est vis vlla tenere.* Sed hoc nemo opinor negabit. De pote videamus, an sit Archaismos. Cic. de Claris orat. Hospes nō pote minoris. Idē. Att. lib. 12. epist. 39. Ego quid homines aut reprehendant, aut postulent, nescio: ne doleam? qui pote est? ne taceam? quis vnquā minus? ibid. lib. 13. epist. 37. Hoc quidquā pote est impurius? Persius saty. 1. Qui pote? vis dicam? Proper. lib. 2. eleg. 1. *Qua pote, quisq. in ea conterat arte diē.* Catullus. *Vna salus hac est, hoc est tibi*
permin-

peruincendum, Hoc facies, siue id non pote siue pote. Idē. Aut si perditius pote est quid esse. Teren. Adel. act. 2. sc. 3. Nihil pote supra. Plau. Cal. scen. Omnib. Non pot' est impetrari. Idem Mostel. scen. Iāpridem: Uah, quid illa pote peius quidquam muliere memorariet? idē Manēch. sce. Vt ætas. Ibo, atq; arcessam medicum iam quantum pot' est. Idem Perfa scen. 1. Quin si egomet totus ueneam, vix recipi pote sit, quod tu me rogas. Priscia. lib. 15. Hic & hæc potis, & hoc pote: vnde potior, potissimus.

¶ *Pia, potentissimaq; regina: negant posse dici, quia cōtra coniunctionis officium positiuo superlatiuo coniunxi. Cōiunctionis officium esse semper docui contra Grāmaticos, sententiā sententiæ, non similes casus aut nomina cōiungere, vt si dicas: Doctè, & acri voce disputat: Romæ, non in agro viuit: vir lingue suauissimæ, acriq; ingenio. Plin. lib. 7. c. 2. Gentem siluestrem sine voce stridoris horrēdi, hirtis corporibus. Ex multis Plinij locis vno cōtētus ero, vbi superlatiuos cum positiuis, & comparatiuis miscet. lib. 21. c. 11. Melilotos vbiq; nascitur, laudatissima in Africa, vbiq; verò recēs, nec candicans, & croco quā simillima, quam in Italia odorator, & candida. Horat. vt supra: fure sollempnis mihi, sanctiorq; natali propria. Ouid. 4. Metam. Tu puer æternus, tu formosissimis alto Cōspicereis cælo. Ibi. Vt quos certus amor, quos hora nouissima iunxit, &c.*

¶ *Celebrare regis uxorem, reprehendere conātur, quod sit accusatiuus personæ. At Cicero pro Muræ. à nobis stat, quum scribit: Nuncij, literæq; celebrant eum factum cōsulem. Idem pro Arch. ingenio alicuius Poëtæ aliquem celebrari. Ouid. 2. Art. in fine: Me vatem, celebrate viri, mihi dicite laudes. & lib. 1. Amorum Carminibus*

Carminibus aliquem celebrare dixit. celebratus, & celebrandus passim inuenies.

¶ *Ut Poëtis aliquam prælucesceremus facem*, scripsi. Nescio quid hic possint reprehendere nisi summam elegantiam. Lucere vel prælucescere facem, cereum, candelam alicui selectum loquēdi genus est: aut lucere vel prælucescere cum datiuo, suppresso accusatiuo, vt illud: Ego meis maioribus virtute mea præluxi. s. facem, vel cereum. Sueton. Aug. cap. 29. Seruumq. prælucentem exanimasset. Plaut. Casi. scen. Non mihi. *Primum omnium huic lucebis nouæ nuptæ facem*. Idem Curc. sce. 1. *Tute tibi puer es lautus, lucet cereum*. Aurelius Victor de viris illust. Duillio cōcessum est, vt prælucente funali, & præcinente tibicine à cœna publicè rediret.

¶ *T hrenos deflere* dixi, Græcos imitatus, qui passim verbis cognatos accusatiuos adiungūt: vt seruitutem seruire, certamen certare, ludum ludere: sic *θρήνων θρήνους*, i. deflere lugubria. Sic Cicero dixit Casus deflere: Funera flere Ouidius, & *Fortuna tua flenda est*. Itaque fleo, vt & reliqua omnia verba (passiuis exceptis, & substantiuo) actiuum est.

¶ *Debito epachlo non fraudabitur*, scripsi. Si Epathlon (inquiunt) vox Græca est, quur Græcis characteribus nō signatur: deinde quur in sexto casu, quo Græci carent, collocatur? Respondeo siue Græcis siue Latinis literis scribatur, Græcum esse nomen, & aptissimè in sexto casu cum suo adiectiuo collocari. Græcos autem sexto casu carere (quod etiā doctis persuasum esse video) semper docui esse falsissimum. Nam tot debent esse casus in nominibus, quot possunt esse casuum officia. Nec vni casui (prepositionum vires excipio) duo aut plura officia sunt tribuenda. Itaque Datiuus Græcè &

τὸ & Latinè semper purgatis auribus acquisitionem, seu damnum vel commodum significabit: nunquam instrumentum, aut modum, aut causam, aut rem (vt imperiti vocant) agentem. Vnde peius delirant, qui apud Græcos datiu præpositiones excogitarunt. Græcos itaq. non carere sexto casu sæpissimè deprehēdes apud Ciceronem quoties Græcis ablatiuis vtitur: ego tibi paucis hoc ostēdam, tu cætera, si libet, expiscator.

Cic. Att. lib. 1. *Quα το ποτεία* qualisq. historias de ἀμαλθεία habes? Ibid. lib. 4. In πολιτεία. Ibid. lib. 10. Α ζηλοτυπεία mea. Ibid. lib. 16. Nunquam in maiore ἀπορεία fui. Ibid. Prudentia cum ευμενεία. Ibid. εν πολιτικῶ genere. Idem lib. 3. ad Q. Frat. Ιά ἀποδικτιρία nihil aliud. Idem lib. 6. famil. Nō enim seiunctus locus est à philologia, & quotidiana συζητήσαι. Iuuen. Penelope melius, melius torquetis Arahne. I nunc & σὺν Θεῶ, & εν χειρίν, i. cum Deo, & in manibus, crede esse datiuos.

¶ *Prorsam orationem*, non profsam scribo. Prorsilimites (inquit Festus) appellantur in agrorum mensuris, qui ad orientem directi sunt. Idem, Prorsum ponebāt pro recto. Donatus in Terent. Prorsā (inquit) oratio, quam non inflexit cātilena. Scio antiquissimos dixisse profsam, non prorsam, quia concursum. r. cum s. fugiebant: vnde dicebant rusum pro rursum, susum pro sursum, asum pro arsum, profsum pro prorsum. & vestem quandam vocabant profsam, pro lōga. De Prorsā Dea Agellius lib. 16. cap. 16.

¶ *In ea re aliquem excellere, qua in re.* Sunt innumera testimonia, quibus hoc politum dicendi genus cōfirmemus, sed pauca proferamus. Cic. Oratoris officiu est de his rebus posse dicere, quæ res ad vsum ciuilem &c. Cæsar 1. Gall. Erant omnino duo itinera, quibus itineribus

itineribus domo exire possent. Cic. 3. Ver. Ego tibi illam Aciliam legem restituo, qua lege multi sunt accusati. Ibid. Ex ea die, ad hanc diem quæ fecisti, in iudicium voco. Idem 4. Verr. Edictum enim hominis cognoscite, quo edicto omnia iudicia redegerat in suam potestatem. Idem Att. lib. 13. Is causam habet, quam causam ad te defert. Plaut. Stichus, *Est causa, qua causa mecum ire non vult.* Terent. Hecy. *Eodem ut iure uti senem liceat, quo iure sum usus adolescentior.*

¶ *Elegantissimum aureum annulum.* Valla lib. 3. cap. 4. duo adiectiua vni substantiuo addi posse negat. Sed longè fallitur, ut alibi probauimus. Nunc pauca testimonia proferā. Cic. pro lege Manil. Mithridates magnis aduentitiis multarum nationum copiis adiuuabatur. Ibid. Quum ita clausa erant nobis omnia maria, ut nec priuatam rem maritimam, nec publicā gerere iam possemus. Idem 2. Verr. Crepereius ex acerima illa equestri familia. Cæsar 1. Gall. Quem locum duplici altissimo muro munierant.

¶ Sonetta quur dixerim, & duplici tt, scripserim reprehendor. Nam nouæ voces aiunt præfaciuncula molliendæ sunt, (ut ita dicam) (ut ita liceat loqui) nōne ridiculus esset, qui sic loqueretur: confero me Madridum, ut ita loquar? venio Burgis, ut ita dicā? Aliud igitur est noua nomina inuenire, aliud inuentis uti, etiam si apud Latinos non inueniantur. Quur duo tt. quia sic scribunt Toscani nomina deminuta.

¶ *Aliena poemata nemo pro suis usurpato.* Usurpare (inquiunt) est in frequenti vſu habere: & quid necesse fuit addere, Pro suis? Nōne & usurpare capitur pro capere? atqui id frequētissimum est. Et quod est apud Gellium lib. 3. cap. 2. de usurpatione, id est, vsucapionis

nis interruptione, nō probat Charondas ad leges XII. tabularum. Cic. 7. Verr. vsurpare, ac retinere. Idē pro Marcello Crebris sermonibus vsurpare dixit. Et quur addidit, crebris, si vsurpo frequentatiuum esset? Ego, addidi, Pro suis, more Terentiano. in Andr. Fatetur transtulisse, atque vsum pro suis.

Nemo vno plus pramium expectato. Dicendum erat (inquiunt) vno plus pramio, quia Plus substantiuum, non adiectiuum est. Ego contra sentio, nam plus in neutrali terminatione semper adiectiuum est, vt victrix in fœminina, alma etiam in fœminina, quur enim dicas victricem legionem aliud esse quàm victrices legiones? Itaque quum dicis pluris emi, deest pluris æris precio emi. Sed exemplis agamus. Sallust. Iugurth. Neque pluris precij coquum. vide Varr. Cicero 2. Orator. & in Academ. Quum plus vno verum esse non possit. Idem lib. de Legibus. Hoc plus ne rogam facito. Idem 1. Nat. Deorum. Alterum certè non potest, vt plus vna vera sit. s. opinio. Idem Att. lib. 1. Vt hoc nostrum desiderium ne plus sit annum. Hæc cursim adnotabam, qui plura volet, Musæum nostrum adeat.

F I N I S.

ANTVERPIAE
EXCVDEBAT CHRISTOPHO-
RVS PLANTINVS, ARCHI-
TYPOGRAPHVS REGIVS,
ANNO CLO. IO. LXXXI.
MENSE SEPTEMB.